

RSJ Jaarverslag 2009

Aandacht voor goede bejegening

Foto omslag: Beeld Lotta Blokker

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Introductie	9
1.1 Aandacht voor goede bejegening	9
1.2 De beginselen van goede bejegening	9
2 Advies	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Raadsbreed	19
2.3 Gevangeniswezen	20
2.4 Jeugd	23
2.5 Terbeschikkingstelling	26
2.6 Commissies van toezicht	28
2.7 Overige activiteiten	29
3. Rechtspraak	39
3.1 Belangwekkende ontwikkelingen en uitspraken	39
3.2 Gevangeniswezen	39
3.3 Jeugd	42
3.4 Terbeschikkingstelling	43
4 Organisatie en secretariaat	53
4.1 Raadsleden	53
4.2 Vacatiegeldenbesluit	53
4.3 Belangrijke contacten in 2009	53
4.4 Klachtafhandeling	53
4.5 Personeel en organisatie	54
Bijlage 1 Overzicht advies	63
Bijlage 2 Overzicht rechtspraak	65
Bijlage 3 Leden, medewerkers en samenstelling OR	75
Overzicht van interviews:	
Interview dhr. prof. mr. P.A.M. Mevis en dhr. drs. A.J. van Bommel, respectievelijk lid van de Raad en senior adviseur bij de afdeling advies van het secretariaat van de Raad	12
Interview dhr. R. Krabbendam, DJI, programmamanager Modernisering Gevangeniswezen	14
Interview dhr. mr. F. Teeven, Tweede kamerlid VVD	31
Interview mw. mr. J. Serrarens, advocaat te Maastricht	34
Interview dhr. B. Cicek, gedetineerde, tevens lid van de Gedetineerdencommissie	46
Interview dhr. E.M. Heesterman, plv. vestigingsdirecteur bij de p.i. Alphen aan den Rijn	48
Interview mw. drs. S. de Koning, inrichtingsarts bij de p.i. Alphen aan den Rijn	56
Interview dhr. O. Wielzen, p.i.w.-er bij de p.i. Alphen aan den Rijn	59

Voorwoord

“Goede bejegening is niet iets dat je moet definiëren, maar iets dat je moet doen.” Verderop in dit jaarverslag is deze uitspraak te lezen in een interview met Paul Mevis en Arthur van Bommel. Toch hebben deze beide heren een belangrijke bijdrage geleverd aan het totstandkomen van de nota “Goed bejegenen, beginselen voor het omgaan met ingesloten”. De één (Mevis) als raadslid, de ander (Van Bommel) als senior adviseur van het secretariaat van de RSJ. In hetzelfde interview leggen zij uit dat het belangrijk is dat er met deze nota nu een uitgewerkt referentiekader ligt voor het werk van de RSJ én een handreiking voor al diegenen die bij hun werk in gevangenissen, tbs-instellingen of jeugdinstellingen geacht worden “goede bejegening” hoog in het vaandel te hebben staan. Maar, zo vermelden zij erbij, ook al heb je het mooi beschreven, er moet elke dag opnieuw aan gewerkt worden.

Heel vanzelfsprekend is het centrale idee van goede bejegening niet. Een uurtje surfen langs internetsites waar op het nieuws gereageerd kan worden maakt duidelijk dat er een brede maatschappelijke stroom is die de Nederlandse rechters veel te soft vindt in hun straftoemeting en het belachelijk vindt dat gedetineerden rechten hebben. Als je echter het standpunt huldigt dat de wijze van omgaan met mensen die een vrijheidsstraf ondergaan, een ankerpunt is van een democratische rechtsorde, dan mag je blij zijn met het bestaan van een organisatie als de RSJ, die als missie heeft erop te letten dat de overheid voldoende oog heeft voor de rechtspositie en de goede bejegening van “justitiabelen”. Daarbij moet natuurlijk niet uit het oog verloren worden dat vergelding een belangrijk element van straffen is.

In dit jaarverslag treft u interviews aan met mensen die vanuit verschillende invalshoeken betrokken zijn bij de strafrechtstoepassing en allen hun visie geven op de beginselen van goede bejegening. De uitspraak van advocate Judith Serrarens dat goede bejegening iets zegt over het niveau van beschaving van een samenleving, wordt door de Raad volmondig onderschreven. Een soortgelijke boodschap maar dan in iets andere, maar minstens zo treffende bewoordingen, geeft Ortwien Wielzen, penitentiair inrichtingswerker in P.I. Alphen aan den Rijn. Hij zegt dat je goed moet beseffen dat wanneer je gedetineerden als beesten behandelt, ze daarna ook als beesten weer terugkomen in de maatschappij.

Regelmatig pleit de Raad ervoor om bij beleidswijzigingen voldoende financiële middelen beschikbaar te stellen om die veranderingen te kunnen realiseren. Maar ook met beperkte middelen kan je gedetineerden goed bejegenen. Het gaat hier om algemene waarden die te allen tijde, ongeacht bezuinigingen, zouden moeten gelden.

Naast de interviews kunt u in dit jaarverslag lezen welke activiteiten de Raad in 2009 heeft ontplooid. Nazorg en resocialisatie was een centraal thema. Dat werd onder meer zichtbaar in het advies “Doorpakken; Maatschappelijke reïntegratie en nazorg voor ex-gedetineerden” van september 2009 alsook tijdens het druk bezochte congres “Samen voor nazorg” dat de Raad in juni 2009 in het stadhuis van Almere organiseerde. Naar aanleiding van diverse incidenten was er in de tweede helft van 2009 veel commotie over het verloffbeleid. De Raad sprak hierover eind 2009 reeds met de minister en de staatssecretaris en zal hier in raadsadviezen in 2010 verder op ingaan. In dit jaarverslag kunt u lezen hoe dit in 2009 ook in rechtspraakzaken van de RSJ reeds zichtbaar werd.

Niet onvermeld mag blijven dat in 2009 een flinke stap voorwaarts is gemaakt met de professionalisering van de commissies van toezicht. De Raad heeft reeds vanaf 2007 zijn stimulerende rol ten opzichte van

de commissies van toezicht opgepakt; de progressie in 2009 was mede te danken aan het project, dat de staatssecretaris in het afgelopen jaar startte als vervolg op een onderzoeksrapport van de Inspectie voor de Sanctietoepassing over het functioneren van de commissies van toezicht.

Een grote groep raadsleden heeft in 2008 en 2009 vanwege het eindigen van hun benoemingstermijn afscheid moeten nemen. Om die reden is de Raad in het laatste kwartaal van 2009 begonnen met het werven van nieuwe raadsleden. Inmiddels is de selectie achter de rug. Wij hebben er alle vertrouwen in dat de Raad zich ook in de nieuwe samenstelling kan profileren als een gezaghebbend rechtsprekend en adviserend orgaan.

Dankzij de inzet, samenwerkingsbereidheid en deskundigheid van vele personen en organisaties kan de Raad zijn rechtsprekende en adviserende taken op gezaghebbende wijze uitvoeren. Wij bedanken allen, die hieraan in het afgelopen jaar een bijdrage hebben geleverd.

Prof. dr. Peter B. Boorsma, algemeen voorzitter

Drs. Pim Molenaar, algemeen secretaris

Hoofdstuk 1 Introductie

1 Introductie

1.1 Aandacht voor goede bejegening

Een goede bejegening van ingeslotenen is een centraal begrip in de missie van de Raad. Zowel in de adviezen als in de beroepsrechtspraak is het begrip goede bejegening leidend. Maar wat is een goede bejegening eigenlijk? Tot voor kort was dit nooit geëxpliciteerd. Om die reden heeft de Raad in het afgelopen jaar een nota over dit onderwerp opgesteld, met als titel “Goed bejegenen. Beginselen voor het omgaan met ingeslotenen”. Hierin wordt antwoord gegeven op vragen als: Wat verstaan we onder een goede bejegening? Wat zijn beginselen van goede bejegening? Wat zijn voorbeelden van goede bejegening?

Het idee dat detentie aan kwaliteitseisen moet voldoen waarin de humaniteit in de bejegening van de ingeslotene tot z'n recht komt, is niet nieuw. Dit soort eisen is terug te vinden in wetten, verdragen en beslissingen. Ook in teksten van de Raad zelf. Wél nieuw is de systematische en uitgebreide benadering van het begrip goede bejegening en de invulling daarvan in de nota. De nota is bedoeld als referentiekader voor het werk van de Raad zèlf en als handvat voor de uitoefening van goede bejegening in het penitentiaire veld.

De Raad vraagt niet voor niets aandacht voor goede bejegening en juist op dit moment. De Raad is bezorgd over ontwikkelingen op het terrein van het gevangeniswezen (inclusief voorlopige hechtenis en vreemdelingenbewaring), de tbs, en de ‘justitiële jeugd’. De kwaliteit van zorg en aandacht voor de ingeslotenen is naar het oordeel van de Raad de laatste jaren achteruit gegaan. Wijzigingen in de inrichting van de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming volgen elkaar in hoog tempo op. Deze zijn vaak ingegeven door de wens tot bezuiniging en betekenen doorgaans het terugdringen van inspanningen voor ingeslotenen en het beperken van regimes. Resocialisatie lijkt soms te zijn verengd tot uitsluitend recidivereductie. De Raad

is het met die ontwikkeling niet eens. Tegen deze achtergrond vindt de Raad het van groot belang om aandacht te vragen voor een goede bejegening van ingeslotenen en om goede bejegening te presenteren als een referentiekader en kwaliteitsconcept, met duidelijke aanknopingspunten voor de praktijk.

Tegelijkertijd is de Raad zich ervan bewust dat goede bejegening geen statisch maar een dynamisch concept is. De nota spreekt van een ‘levend instrument’ waarvan de invulling op gezette tijden aanpassing vraagt aan de omstandigheden en eisen van de tijdgeest. De inspanningen van de Raad om handen en voeten te geven aan het expliciteren van het begrip goede bejegening moeten dan ook gezien worden als ‘work in progress’.

1.2 De beginselen van goede bejegening

In deze paragraaf worden kort de beginselen van goede bejegening besproken. Een meer uitgebreide uitleg is te vinden in de reeds genoemde nota. De Raad onderscheidt acht beginselen van goede bejegening en één onderliggend grondbeginsel. Het grondbeginsel luidt:

Elke ingeslotene maakt altijd en overal aanspraak op ‘goede bejegening’. Het realiseren van goede bejegening is de basis voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming.

Het grondbeginsel stelt dat de overheid in de uitoefening van zijn vrijheidsbenemende taak een zorgplicht heeft ten opzichte van iedere ingeslotene. Een humane oftewel menswaardige bejegening is de norm voor condities in de vrijheidsbeneming. Hierbij gaat het om het minimum aan materiële normen, zoals fysieke en mentale veiligheid. Voor de Nederlandse situatie zijn deze condities beschreven in de beginselenwetten en uitvoeringsregelingen. De wet bepaalt de ondergrens van hetgeen ingeslotenen hoort te worden geboden en waar zij recht op hebben. Maar, goede bejegening gaat verder dan de geschreven normen en regels.

Onder goede bejegening verstaat de Raad alles wat

in een concrete detentiesituatie nodig is om de ingeslotene als individu tot zijn recht te laten komen. Het grondbeginsel is uitgewerkt en ingevuld in acht nadere beginselen.

1. De dagelijkse bejegening, het contact met ingeslotenen, voldoet aan eisen van kwaliteit, professionaliteit, fatsoen en ethiek.

Goed bejegenen staat en valt met de kwaliteit van de dagelijkse detentiepraktijk en de manier waarop medewerkers daar inhoud aan geven, vooral in persoonlijke contacten met de ingeslotenen. Iedere medewerker laat zich onder alle omstandigheden leiden door de uitgangspunten van fatsoen. Zijn gedrag is passend, gematigd en met aandacht voor de situatie van de ingeslotene. Dit beginsel kan ook worden verwoord als: behandel anderen zoals je zelf behandeld wilt worden.

2. Het detentieregime is gericht op de terugkeer van de ingeslotene in de samenleving. Daarbij is voorzien in een adequaat systeem van nazorg.

Detentie snijdt maatschappelijke banden door en brengt de ingeslotene daarmee in sociaal-maatschappelijk opzicht schade toe, de zogenoemde detentieschade. Volgens dit beginsel zal de overheid zich actief inspannen om deze schade zoveel mogelijk te voorkomen en te herstellen, door het resocialiseren van gedetineerden te stimuleren.

De Raad stelt zich op het standpunt dat resocialiseren meer is dan het herstellen van detentieschade. Resocialiseren is gericht op de persoonlijke ontwikkeling en het aanpakken van problematiek van ingeslotenen, in het bijzonder waar die een relatie heeft met het delict waarvoor men vastzit. Ingeslotenen worden gestimuleerd tot deelname aan programma's die recidive verminderen, maar maatschappelijke bijstand wordt ook geboden zonder dat specifieke oogmerk. Ook bij langdurige vrijheidsbeneming mag resocialisatie nooit

helemaal achter de horizon verdwijnen. Ook de levenslange gevangenisstraf en het verblijf op een longstayafdeling (tbs) mogen de ingeslotene niet ieder perspectief op terugkeer ontnemen. In de longstay blijft het perspectief op behandeling bestaan, zo wordt in de nota Goede bejegening gesteld.

3. Een adequate wettelijke regeling vormt de grondslag voor het inrichten en tenuitvoerleggen van vrijheidsbeneming en beperking.

Volgens de nota "Goed bejegenen" betekent dit beginsel dat er wordt gehandeld op basis van wettelijk vastgelegde algemene regelgeving, in plaats van op incidentele gronden; het beginsel moet de aanzet vormen tot gemotiveerde en weldoordachte beleidsvorming en garandeert democratische betrokkenheid.

Bij het opleggen van beperkingen aan een ingeslotene worden de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit toegepast en wordt willekeur vermeden. Aan dit beginsel is het afleggen van verantwoording verbonden. Voor het geheel van de bejegening is de centrale overheid verantwoordelijk, voor beslissingen ten aanzien van de individuele ingeslotene de directeur van de inrichting.

4. Het regime biedt voldoende ruimte voor activiteiten die zin en betekenis hebben voor structuur van het leven in detentie, afwisseling in dagritme, maatschappelijke reïntegratie en ontwikkeling en ontplooiing van de ingeslotene.

Het regime geeft structuur aan het leven in detentie en zorgt voor een gevarieerd dagprogramma dat de ingeslotenen mogelijkheden geeft zichzelf te ontwikkelen. Medewerkers van de inrichting vertalen dit naar de individuele ingeslotene en stimuleren hem tot deelname. Het dagprogramma omvat activiteiten als: arbeid, onderwijs, sociale

contacten, sport, ontspanning, geestelijke verzorging en mogelijkheden om contact met de buitenwereld te onderhouden. Het geheel aan activiteiten wordt verondersteld bij te dragen aan een geslaagde terugkeer in de samenleving.

5. *Goede bejegening omvat de garantie van de vrijheidsbenemende overheid voor de fysieke en mentale veiligheid van de ingeslotene.*

De kans op het optreden van agressie en geweld is inherent aan het bij elkaar brengen van delinquenten. Het is aan de overheid, in casu de inrichting, om de fysieke en mentale veiligheid van de ingeslotene te waarborgen. Doet zich toch een incident voor, dan zal de overheid moeten aantonen dat zij er alles aan heeft gedaan om de veiligheid van ingeslotenen te beschermen. Dit beginsel impliceert extra zorg voor ingeslotenen van wie de fysieke of mentale veiligheid kwetsbaar is.

In het bijzonder is aandacht nodig voor zedendelinquenten, die vaak te maken krijgen met agressie van medeingeslotenen. Het personeel dient hier duidelijk afstand van te nemen. Een voorbeeld van een hele andere orde is de veiligheid op de werkzaal: de inrichting moet eventuele risico's op onveilige situaties zoveel mogelijk beperken door gereedschap goed op te (doen) bergen en het detectiepoortje altijd te gebruiken.

6. *De overheid houdt rekening met de individuele belangen, noden en omstandigheden van elke afzonderlijke ingeslotene.*

Volgens dit beginsel wordt iedere ingeslotene bejegend op een wijze die op zijn individuele situatie is toegesneden. Met andere woorden: goede bejegening vereist maatwerk. Dit beginsel vereist een zekere flexibiliteit van het regime. Bijzondere situaties vragen om een bijzondere behandeling en regeling. Eventueel wordt een uitzondering op de regel gemaakt.

7. *De ingeslotene wordt aan geen andere beperkingen onderworpen dan die noodzakelijkerwijs inherent zijn aan de vrijheidsbeneming.*

Dit beginsel staat eigenlijk al met zoveel woorden in elk van de beginselenwetten. De gedachte hierachter is dat de straf op zichzelf een vrijheidsbeneming of beperking inhoudt, maar dat de tenuitvoerlegging daarvan de ingeslotene niet verder in zijn doen en laten beperkt dan de detentiesituatie nodig maakt. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is het equivalentiebeginsel: 'zo buiten, zo binnen.' Voor alles wat de ingeslotene anders dan een vrije burger niet kan of mag, moet een reden zijn die direct voortvloeit uit de vrijheidsbeneming zelf. Een belangrijk voorbeeld is dat de ingeslotene niet wordt beperkt in de manier waarop hij zijn godsdienst of levensovertuiging beleeft. Een ander voorbeeld is dat de ingeslotene te allen tijde onbelemmerd toegang heeft tot de huisarts en tandarts die aan de inrichting zijn verbonden.

8. *De ingeslotene blijft als burger deel uitmaken van de Nederlandse samenleving.*

Volgens dit beginsel is van goede bejegening sprake als de ingeslotene als rechtsburger in zijn waarde blijft en respectvol wordt behandeld. Dit betekent dat de ingeslotene zijn grondrechten conform de Grondwet kan blijven uitoefenen, voor zover de aard van de detentie zich daar niet tegen verzet. Dit geldt ook voor situaties waarin het uitoefenen van een grondrecht een inspanning van de inrichting vergt, zoals het mogelijk maken dat de ingeslotene van zijn kiesrecht gebruik maakt.

Het beginsel impliceert verder dat de ingeslotene gelegenheid heeft om binnen de rechtelijke mogelijkheden op te komen tegen beslissingen die hem betreffen, zowel in als buiten detentie. Dit geldt dus bijvoorbeeld ook voor een civiele procedure, die niets met de insluiting te maken heeft. De inrichting licht de ingeslotene terzake voor en biedt hem gelegenheid om van de rechtsgangen gebruik te maken.

Interview met dhr. prof. mr. P.A.M. Mevis en dhr. drs. A.J. van Bommel

(respectievelijk lid van de Raad en senior adviseur bij de afdeling advies van het secretariaat van de Raad)

Waarom heeft de RSJ de beginselen van 'goede bejegening' opgeschreven?

Dat is gebeurd op initiatief van het bestuur. Er was een commissie bezig met het opstellen van de visienota. Tijdens dat proces constateerde de commissie dat in de missie van de Raad de term 'goede bejegening van gedetineerden' voorkomt maar dat eigenlijk niemand precies wist wat dat inhield. Als iets zo belangrijk is dat het in je missie staat, moet je wel zelf kunnen aangeven wat dat inhoudt.

Er bestond geen goed concept waarin invulling werd gegeven aan de alledaagse omgang met gedetineerden en dat tegelijkertijd aanknopingspunten gaf, in de vorm van principes of normen, om het werk van de Raad handen en voeten te geven. Overigens houdt voor de Raad bejegening niet op bij de dagelijkse omgang, maar vatten wij de hele detentie eronder, zoals de gedetineerde die meemaakt.

prof. mr. P.A.M. Mevis

Hoe ging dat? Wie waren daarbij betrokken?

Er is een commissie van zes leden ingesteld, afkomstig uit alledrie de secties van de Raad, met daarbij een adviseur (dat wil zeggen een medewerker van het secretariaat). De commissie telde ook een lid van buiten de Raad, namelijk dr. Juan de Lange, die inmiddels is gepromoveerd op de invloed van het CPT (European committee for the prevention of torture) op de detentie in Nederland. Wij maakten allebei deel uit van deze commissie. De commissie kreeg een brede opdracht.

Stond jullie meteen al zo'n boekwerk voor ogen als er nu ligt?

Nou ja, het is geen boekwerk! De acht beginselen van "Goed bejegenen" zelf, met een korte uitleg, zijn zo beknopt opgeschreven dat je ze bij wijze van spreken in de cel van iedere gedetineerde aan de muur kunt hangen! Als dat zonder toelichting niet helder is, is het niet goed. In het 'boek' dat erachter zit, staan bronnen, achtergronden en voorbeelden van goede praktijk.

Waar hebben jullie deze wijsheid allemaal vandaan gehaald? Met andere woorden: waar is dit allemaal op gebaseerd, welke bronnen hebben jullie gebruikt?

Dat wordt wel verantwoord in de nota "Goed bejegenen" zelf. Onder andere de standaarden van het CPT, het 'behoorlijke vereiste' van de ombudsman, uitspraken en adviezen van de RSJ zelf en algemene principes die daaruit zijn afgeleid. Verder is het zo dat 'goed bejegenen' niet iets is dat je moet definiëren, maar iets dat je moet doen! Het grondbeginsel - Bejegening moet goed zijn - lijkt op het intrappen van een open deur. Maar we willen ermee zeggen dat het iets is waar je steeds aan moet werken. Elke dag opnieuw en het zou ook steeds verbeterd moeten worden.

Zijn jullie zelf voor 100% tevreden over het resultaat dat er nu ligt? Zijn er nog zaken die eigenlijk missen of anders zouden moeten?

Het idee van goede bejegening moet nog indalen. De RSJ mag pas tevreden zijn als dat is gelukt en als het gebruikt wordt, als het mensen helpt in hun werk. Of dat nou in de praktijk is of bij het maken van beleid. De Raad gaat niet met de beginselen in de hand de inrichtingen of 'het beleid' de maat nemen. Wij zouden niet graag zeggen dat anderen iets niet goed doen. De bedoeling is vooral dat het stuk helpt bij de gedachtevorming over de bejegening van gedetineerden en dat het richtinggevend is bij de manier waarop je in het alledaagse leven in een inrichting met elkaar omgaat.

Daarnaast is het ook voor de Raad zelf richtinggevend, in de rechtspraak en in de adviezen.

Hebben jullie enig zicht op het draagvlak voor de nota 'Goed bejegenen'?

Een 'nulversie' van het stuk is in een aantal 'open haard bijeenkomsten' besproken met zo'n dertig mensen uit praktijk, beleid en wetenschap. Het werd goed ontvangen. Iedereen was blij dat er nu zo'n soort document ligt. Personeel van inrichtingen, directeuren, reclasseringsorganisaties, wetenschappers, advocaten, iedereen lijkt dit te willen! Alleen hoorden we nogal eens dat bezuinigingen de uitvoering van goede bejegening in de praktijk moeilijk uitvoerbaar maakt.

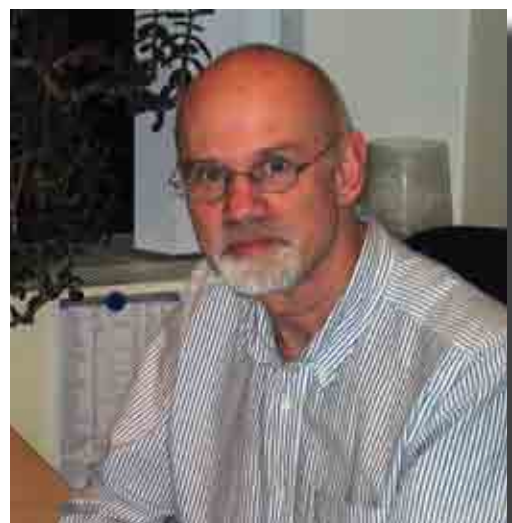
Aan de 'open haard bijeenkomsten' hebben geen gedetineerden deelgenomen. Maar vanoudsher heeft de RSJ wel veel contact met gedetineerden. Denk aan onze veldbezoeken, de activiteiten in de richting van commissies van toezicht enzovoort. Daardoor hebben wij een beeld van wat gedetineerden belangrijk vinden. Het belangrijkste lijkt ons aandacht voor de noden van de individuele gedetineerde. Dat uitgangspunt klinkt door in de beginselen.

Wat gaat de RSJ hier nu verder mee doen?

Half april 2010 komt de nota uit. Er wordt een klein symposium aan gewijd. Dat vormt het startschot. Daarna moeten we met de nota 'de boer' op. Waar we kunnen, willen het onderwerp op de agenda zetten, bijvoorbeeld bij regiobijeenkomsten van inrichtingsdirecteuren en met commissies van toezicht. Zij kunnen ervoor zorgen dat de beginselen worden opgepakt in de inrichtingen. Trouwens ook binnen de RSJ zelf moet het onderwerp indalen. Aan de hand van reacties denken we aan doorontwikkeling, dat wil zeggen dat er een herziene versie komt.

Wat zou de minister van Justitie hier volgens jullie nu verder mee moeten doen?

Ervan doordrongen zijn dat goede bejegening van belang is aan het begin en aan het einde van de detentie, en bij alles daartussenin! Ook als er bezuinigd wordt. Bezuinigingen zijn van alle tijden. Maar ook met beperkte middelen of zelfs zonder geld is het nodig en mogelijk om ingeslotenen goed te bejegenen. Je kunt ook aan gedetineerden laten zien: ik heb oog voor jouw individuele noden, maar ik sta met lege handen, kijk maar! En dan laat je je lege handen zien!

drs. A.J. van Bommel

Interview met dhr. R. Krabbendam

(DJI, programmamanager Modernisering Gevangeniswezen)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'? Spreken ze u aan?

De beginselen spreken mij heel erg aan. Wij zijn zelf van soortgelijke beginselen uitgegaan en hebben geprobeerd om die te vangen in de visie die ten grondslag ligt aan het programma Modernisering Gevangeniswezen (MGW), en zoals ook verwoord in de nota Detentie in Essentie (wat eigenlijk later is overgenomen in MGW).

Vrijheidsbeneming is een straf op zich. Daar is verder niets extra's bij nodig. Wij gaan uit van het beginsel van minimale beperkingen, bij een persoonsgerichte benadering. Ik vind het wel verrassend dat jullie bejegening zo breed opvatten. Alles wat in de inrichtingen gebeurt - dagprogramma, gezondheidszorg, noem maar op - valt bij de RSJ onder bejegening. Bejegening is bij ons meer een term die wij gebruiken voor het persoonlijk contact met de gedetineerde.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan? Waarom?

Ik vind ze allemaal zinvol. Als ik er één moet kiezen, kies ik voor Resocialisatie/nazorg omdat de levensloopbenadering heel belangrijk is binnen MGW. Interventies en activiteiten zijn bij voorkeur goed op elkaar afgestemd. De interventies waar iemand vóór zijn detentie al mee bezig was (bijvoorbeeld een behandeling), worden als het even kan ook tijdens de detentie en daarna voortgezet. Het perspectief op resocialisatie is heel belangrijk.

Welk beginsel spreekt u het minste aan? Waarom?

Ik vind er geen overbodige beginselen bij zitten. Er is geen beginsel dat niet aanspreekt.

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ik vind de beginselen begrijpelijk. Nogmaals, wij hanteren dezelfde principes, maar hebben ze een beetje anders geordend, passend bij de kernwaarden van DJI (wijst ondertussen op een poster aan de wand van zijn kamer, met daarop de 'Visie MGW'). Het lezen van de nota "Goed bejegenen" was een 'feest der herkenning'.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht op 'goede bejegening' vestigt?

Daar ben ik heel gelukkig mee. Eerst is lange tijd overal alleen maar over versobering gepraat. En nu komt de inhoud weer meer centraal te staan, ook in de inrichtingen. Dan heb ik het over zaken als motiverende bejegening, de vestiging van een stimulerend detentieklimaat dat de gedetineerde impulsen geeft om aan zijn resocialisatie te werken. Dat is één van de winstpunten van de laatste tijd. Het verschijnen van zo'n nota - waar de kernwaarden in verwoord staan - helpt daar gewoon bij. Het helpt om die discussie weer (nieuw) leven in te blazen. Daarom ben ik blij met dit soort notities.

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

Ik vind het heel erg uitvoerig! Het lijkt wel een beginselenprogramma. Het zijn duidelijke brokken die precies in elkaar passen. Er ontbreekt niets aan.

Denkt u dat het in de praktijk van alledag lukt om aandacht te besteden aan 'goede bejegening'?

Ik denk van wel. Dit is een van de belangrijkste onderwerpen waar we mee bezig zijn. Het lukt alleen niet

voor de volle 100%. Neem als voorbeeld het principe van normalisatie. Volgens dat principe verrichten gedetineerden overdag arbeid of ze werken aan hun resocialisatie, zoals mensen in de vrije maatschappij naar hun werk gaan. Als je het normalisatieprincipe consequent doorvoert, zouden gedetineerden 's avonds bezoek mogen ontvangen of de gelegenheid krijgen om te sporten. Het lukt niet om dat volledig te bereiken. Er is nog een hele slag te maken. Het werk zou meer gekoppeld kunnen worden aan het onderwijs, en er wordt geprobeerd om in de avond wat meer ruimte voor recreatie in te bouwen. We proberen om p.i.w-ers op te leiden zodat ze sport- en spelactiviteiten kunnen begeleiden. Er is nu op twee avonden per week een avondprogramma. Het is ondoenlijk om vijf avonden per week een avondprogramma te hebben. Verder is er eens in de drie weken de mogelijkheid om bezoek in het weekend te ontvangen. Volgens het normalisatieprincipe zou dat eigenlijk veel meer moeten worden.

We proberen zoveel mogelijk volgens het normalisatieprincipe te handelen. Zou er meer geld zijn, en dus meer personeel, dan zouden we hier beter in slagen. Ik denk dat dat nu voor zo'n 60 à 70% lukt.

Denkt u dat de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, voor de praktijk een hulpmiddel kunnen zijn?

Ja, het is heel belangrijk dat je met elkaar discussie blijft voeren over de kwaliteit. Neem bijvoorbeeld de invoering van meerpersoonsgebruik. De RSJ is daar kritisch over geweest maar die geluiden worden hier meegewogen en vinden wel degelijk hun weerslag in het beleid, in de criteria en gehanteerde normen.

Is 'goede bejegening zoals in de nota uiteengezet, levensvatbaar? Of is het eigenlijk te utopisch of te idealistisch om het daadwerkelijk in de praktijk te brengen?

Het is niet idealistisch, helemaal niet. Maar het hangt ervan af hoe je ermee om gaat. Als je uitgaat van het beginsel van minimale beperkingen zit eigenlijk circa 50% van de gedetineerden in ons land momenteel te zwaar beveiligd. We willen naar een situatie waarin je in een cirkel kunt bewegen van een meer gesloten systeem naar een meer open systeem en eventueel weer terug. Afhankelijk van je gedrag kom je op meer 'open' of 'gesloten' plaatsen terecht. De inrichtingen hebben daarmee een instrument in handen om gedrag te stimuleren of juist te ontmoedigen.

Een mooi voorbeeld van een ver doorgevoerd normalisatieprincipe is te vinden in Noorwegen, ik ben er vorige week nog geweest. Daar zitten ongeveer 120 gedetineerden op een eilandje, genaamd Bastøy. Die gedetineerden vormen met elkaar een eigen maatschappij in het klein. De veerboot naar het eiland wordt bemand door gedetineerden. Er zijn diverse bedrijfjes die door gedetineerden worden gerund, onder andere een boerderij. Dat geeft ook iets van zingeving aan het leven daar. Er is ook veel rust, men is veel buiten, veel in de natuur. Auto's zijn er bijna niet. Het is een heel open regime. Ik moet er wel bij zeggen dat er wat natuurlijke grenzen aan zitten. Je kunt niet zo gemakkelijk die fjord overzwemmen waar dat eiland in ligt. Maar hoe dan ook, dat is heel interessant.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

De minister zou volgens mij positief moeten reageren, het omarmen en vervolgens aangeven waar de grenzen liggen.

Heeft u verder nog opmerkingen?

Nou, ik lees helemaal aan het begin van de nota "Goed bejegenen" dat de Raad zich bezorgd maakt omdat de kwaliteit van zorg en aandacht voor de ingeslotenen de laatste jaren achteruit gegaan zou zijn. Er staat dat het beleid teveel wordt bepaald door bezuinigingen, beperking van regimes enzovoort. Om die reden zou het nodig zijn om met de beginselen van goede bejegening te komen. Maar dat geluid is volledig strijdig met

een brief die de Raad kort geleden naar de Staatssecretaris en de Tweede Kamer heeft gestuurd. In die brief worden ons juist complimenten gemaakt vanwege de voortgang die we hebben gemaakt met de invoering van MGW! De Raad laat daar een heel positief geluid horen!

Hoofdstuk 2 Advies

Zorg voor forensische zorg

De Wet verplichte geroepen geïntegreerde
en de Wet forensische zorg

Datum: 31 januari 2009

Advies

trafrechtstoepassing
en jeugdbescherming

Doorpakken

Maatschappelijke re-integratie en nazorg voor ex-gedetineerden

Datum: 17 september 2009

Advies

Raad voor Strafrechtstoepassing
en jeugdbescherming

2 Advies

2.1 Inleiding

In het jaar 2009 heeft de Raad geadviseerd over een bontgekleurd palet aan onderwerpen, variërend van de zorgwetten, jongeren met psychische stoornissen in justitiële jeugdinstellingen tot en met de maatschappelijke integratie en nazorg voor gedetineerden.

In dit hoofdstuk worden de adviezen besproken. De adviezen zijn gerangschikt per sectie - achtereenvolgens gevangeniswezen, jeugd en terbeschikkingstelling - vooraf gegaan door de sectieoverstijgende, oftewel raadsbrede, adviezen. (Zie bijlage 1 voor een schematisch overzicht van de adviezen). Ook worden per sectie de belangrijkste ontwikkelingen geschetst.

2.2 Raadsbreed

Sectieoverstijgende adviezen

Zorg voor forensische zorg. De Wet verplichte

geestelijke gezondheidszorg en de Wet forensische zorg

De Raad heeft op verzoek van de minister van Justitie advies uitgebracht over de conceptwetsvoorstellen van de *Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg* (Wvggz) en de *Wet forensische zorg* (Wfz). De (strafrechtelijke) Wfz bevat de regeling voor het nieuwe stelsel voor de forensische zorg. Het nieuwe stelsel moet voorkomen dat justitiabelen met een psychiatrische stoornis ten onrechte van zorg verstoken blijven. De (civielrechtelijke) Wvggz (de opvolger van de Wet Bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen) beoogt een wettelijke basis te bieden aan de gedwongen zorg voor psychiatrische patiënten van wie de stoornis een aanzienlijk risico op ernstige schade voor henzelf of anderen inhoudt.

De zorg aan ingelotenen moet voldoen aan het equivalentiebeginsel en dient daarom gelijkwaardig te zijn aan die in de vrije samenleving. Dit principe uit de European Prison Rules wordt door de Nederlandse overheid onderschreven en nagestreefd. In het Raadsadvies staat de vraag centraal of de

indicatiestelling en zorg voor justitiabelen met de invoering van de twee wetsvoorstellen aan dit beginsel voldoen, ongeacht waar de patiënt verblijft en ongeacht de titel van het verblijf.

Een belangrijk kritiekpunt van de Raad is het feit dat de uniformering van interne rechtsposities niet gelijktijdig met de invoering van de wetten ter hand wordt genomen. Hierdoor ontstaat onduidelijkheid over de rechtspositie van ingeslotenen. Op dezelfde afdeling kunnen ingeslotenen een verschillende rechtspositie hebben. Met name het verschil tussen patiënten met een civielrechtelijke en die met strafrechtelijke titel brengt de Raad tot de conclusie dat in dit opzicht niet aan het equivalentiebeginsel wordt voldaan. Dit leidt voor de praktijk tot onduidelijke situaties. De Raad beveelt aan om de uniformering van de rechtspositie tegelijkertijd met de inwerkingtreding van de wetten te regelen.

Doorpakken; Maatschappelijke reïntegratie en nazorg voor ex-gedetineerden

De Raad stelt vast dat de maatschappelijke opvang van ex-gedetineerden beter wordt voorbereid dan in 2005 toen de Raad de situatie ook in kaart bracht. Echter, veel knelpunten in de aansluiting tussen Justitie, gemeenten en zorginstellingen zijn nog niet opgelost.

Medewerkers maatschappelijke dienstverlening (MMD-ers) in het gevangeniswezen moeten bij iedere gedetineerde de zorgbehoefte inventariseren, nagaan of de gedetineerden na detentie over onderdak, een inkomen en een geldig identiteitsbewijs zullen beschikken. Vervolgens moeten deze medewerkers de overdracht van de gedetineerden aan de gemeenten regelen. De Raad constateert dat dit streven niet wordt gehaald en beveelt de staatssecretaris aan om niet meer te beloven dan de inrichtingen kunnen waarmaken. 'Alles voor iedereen' is niet mogelijk, daarom moet 'minder voor sommigen' ruimte scheppen om extra inspanningen te leveren voor gedetineerden die dat ook echt nodig hebben.

De samenleving blijft verantwoordelijk voor mensen

die gedetineerd zijn en mag daarom ook invloed hebben op de resocialisatie-activiteiten tijdens de detentie. Justitie zal daar ruimte voor moeten bieden. Voor resocialisatie is het vaak nodig dat de ex-gedeteneerde breekt met zijn 'oude milieu' en nieuwe bindingen in de samenleving opbouwt. Vrijwilligers kunnen hierbij een belangrijke rol spelen, vindt de Raad. Zij kunnen het werk van professionele hulpverleners aanvullen. Ook hiervoor zal Justitie de nodige mogelijkheden moeten scheppen.

Het onderwerp van dit advies was het thema van het door de Raad georganiseerde congres 'Samen voor Nazorg' op 11 juni 2009 (zie ook par. 2.7 van dit jaarverslag). De uitkomsten van het congres zijn meegenomen in het advies.

2.3 Gevangeniswezen

Ontwikkelingen in het gevangeniswezen

Beleidsprogramma's

Het streven naar recidivevermindering vormt de rode draad in het Justitiebeleid. Dit is uitgewerkt in een aantal beleidsprogramma's die ook in 2009 nog doorlopen. Op het terrein van het gevangeniswezen zijn dit: 'Justitiële Voorwaarden', 'Modernisering Gevangeniswezen', 'Vernieuwing Forensische Zorg' en 'Sluitende Aanpak Nazorg'. Binnen de context van die programma's staat een persoonsgerichte aanpak van de justitiabele centraal. De aanpak is persoonsgericht door het palet van sancties waaruit de rechter kan kiezen, door de wijze van tenuitvoerleggen van de rechterlijke uitspraak en door aan te sluiten op individuele trajecten in de vrije samenleving, aldus Justitie.

In dit kader deden zich in het afgelopen jaar de volgende belangrijke ontwikkelingen voor.

- Het conceptwetsvoorstel Voorwaardelijke veroordeling is in consultatie gegaan. Het doel van dit voorstel is de toepassing van (voorwaardelijke) sancties met bijzondere voorwaarden te stimuleren. De Raad is een van de geconsulteerde partijen en heeft over dit conceptwetsvoorstel geadviseerd (zie elders in

dit jaarverslag).

- In het kader van de concentratie en uitbreiding van de forensische zorg hebben de vijf beoogde Penitentiair Psychiatrische Centra (PPC's) een voorzichtige start gemaakt (in: Haaglanden, Vught, Zwolle, Maastricht en Amsterdam).
- Naar aanleiding van de presentatie van het 'Masterplan gevangeniswezen 2009-2014' is politieke discussie ontstaan omdat de hierin besloten bezuinigingsdoelstelling zich ogenschijnlijk moeilijk laat verenigen met de persoonsgerichte aanpak.

Levenslang gestraften

Tegen het einde van het verslagjaar verscheen een beleidsbrief met daarin een visie over de levenslange gevangenisstraf. Die visie is mede gebaseerd op twee adviezen van de Raad over dit onderwerp (verschenen in 2006 en 2008). De Raad bepleit daarin de invoering van een periodieke rechterlijke toets met betrekking tot voortzetting van de levenslange gevangenisstraf na ongeveer 15 jaar. Een soortgelijke aanbeveling werd geformuleerd door het 'Forum Humane uitvoering van de levenslange gevangenisstraf'. De staatssecretaris neemt deze aanbeveling echter niet over maar kiest voor handhaving van de gratieprocedure, zij het met enige veranderingen, zo blijkt uit de recente beleidsbrief. In 2009 heeft de Staatssecretaris van Justitie de daad bij het woord gevoegd. Op voordracht van de staatssecretaris heeft Hare Majesteit de Koningin een levenslang gestrafte gratie verleend. Een aantal aanbevelingen met betrekking tot de detentieomstandigheden wordt wel overgenomen, bijvoorbeeld meer aandacht voor een zinvolle dagbesteding.

Leegstand

Evenals in 2008 is ook in 2009 sprake van grote leegstand in penitentiaire inrichtingen. Tegen deze achtergrond zijn plannen gemaakt om in de p.i. Tilburg tijdelijk 500 plaatsen voor Belgische gedetineerden te bestemmen. Deze zijn per 1 februari 2010 gerealiseerd.

Vestigingsstructuur

Het gevangeniswezen verkeert in reorganisatie.

Het beperken van het aantal managementlagen in de inrichtingen en het bewerkstelligen van meer uniformiteit tussen inrichtingen zijn belangrijke doelen van deze reorganisatie. De organisatie is omgevormd tot een 'vestigingsstructuur' waarin de penitentiaire inrichtingen vestigingen worden genoemd.

Adviezen van de sectie gevangeniswezen

Modernisering Gevangeniswezen

Eind 2008 verzocht de staatssecretaris van Justitie de Raad om advies over een brief en voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer over het programma Modernisering Gevangeniswezen (hierna MGW). De Raad heeft echter volstaan met een reactie op hoofdlijnen aangezien hij meent dat de plannen in de brief en voortgangsrapportage zich niet lenen voor een advies. De Raad stelt positief te staan ten opzichte van de gekozen benadering. Het programma MGW vormt aldus de Raad een aanzet tot verbetering van de inrichting en de kwaliteit van de detentie. Het programma betekent een wending ten goede. De persoonsgerichte aanpak en het vergroten van de mogelijkheden voor het contact met kinderen van gedetineerden zijn vanuit resocialisatieoogpunt goede zaken. Wel is de Raad kritisch ten aanzien van de haalbaarheid van onderdelen van het programma - mede gelet op de bezuinigingsdoelstelling - en kondigt aan in een later stadium wellicht te zullen adviseren over onderdelen van de plannen.

Wetsvoorstel voorwaardelijke veroordeling

De Raad heeft geadviseerd over het conceptwetsvoorstel tot wijziging van de regeling van de voorwaardelijke veroordeling en de regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Doel van dit conceptvoorstel is een ruimere toepassing van bijzondere voorwaarden mogelijk te maken. De achterliggende gedachte is dat de voorwaardelijke veroordeling door de op maat gemaakte bijzondere voorwaarden beter kan bijdragen aan gedragsverandering en het voorkomen van recidive

dan met de korte gevangenisstraf mogelijk is.

Er is gestreefd naar meer duidelijkheid over de op te leggen voorwaarden door een lijst met mogelijke bijzondere voorwaarden (interventies) in de wet op te nemen. Dit schept naar het oordeel van de Raad veel duidelijkheid. Tevens zijn de bevoegdheden van het OM bij het niet-naleven van de voorwaarden in de wet vastgelegd en is voorzien in een heldere procedure in geval van niet-naleven van de voorwaarden. De mogelijke tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde straf krijgt zo een duidelijke functie als 'stok achter de deur'.

De Raad stemt in met het voorstel, maar verwacht niet dat de voorgenomen wetswijziging op zich zal leiden tot een ruimere toepassing van de voorwaardelijke straf. Vrijwel alle voorwaarden kunnen onder de bestaande regelgeving al worden opgelegd. De conceptwetswijziging leidt met betrekking tot de op te leggen voorwaarden nauwelijks tot inhoudelijke vernieuwing. Ten tweede zal de mate van toepassing en de doeltreffendheid van de bijzondere voorwaarden sterk afhangen van de uitvoering door de reclassering en het OM.

Beleid gedetineerden met vlucht/maatschappelijk risico

Sinds begin 2008 is nieuw beleid van kracht voor gedetineerden met een vlucht-/maatschappelijk risico. De beleidswijziging komt neer op het vervangen van de lijsten 'Vlucht- en gemeengevaarlijke gedetineerden' (lijsten VGG) door één lijst. In de nieuwe lijst, 'Gedetineerden met een vlucht-/maatschappelijk risico' (lijst GVM), worden drie risicoprofielen onderscheiden: extreem, hoog en verhoogd. De lijst GVM biedt meer differentiatie waardoor toezicht- en controlemaatregelen beter op de individuele situatie kunnen worden afgestemd. Tevens wordt een meer uniforme werkwijze beoogd doordat aan ieder profiel een standaardpakket van maatregelen is gekoppeld.

De Raad heeft over deze wijziging advies uitgebracht,

mede omdat in de beroepsrechtspraak knelpunten bleken te bestaan inzake de rechtspositie van de gedetineerde en de verantwoordelijkheid van de directeur, die verband houden met plaatsing op de lijst GVM. Plaatsing op de lijst GVM impliceert namelijk in veel gevallen dat bijzondere toezicht- en controlemaatregelen van toepassing zijn en kan tevens aanleiding vormen tot overplaatsing naar een andere afdeling of inrichting.

De Raad adviseert de rechtspositie te versterken van gedetineerden die op de nieuwe lijst staan vermeld, door hen actief en zo snel mogelijk te informeren over het feit dat zij op deze lijst voorkomen, en om welke redenen. Tevens adviseert de Raad om de verantwoordelijkheden van de inrichtingsdirecteur in dezen nadrukkelijker te formuleren.

Selectiecriteria voor plaatsing in het Penitentiair Psychiatrisch Centrum

De Raad heeft in het verslagjaar geadviseerd over het wijzigen van de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing gedetineerden in verband met het creëren van het Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC). Het voorstel zelf is puur wetstechnisch van aard en roept als zodanig geen principieel commentaar van de Raad op. Het voorstel impliceert echter de oprichting van PPC's. De Raad juicht deze ontwikkeling toe, zeker nu de bestaande verslaafdenbegeleidingsafdelingen (vba's) vrijwel niet meer functioneren, voor zover de Raad bekend.

Over de PPC's als zodanig is inhoudelijk nog weinig bekend. De Raad zal zich daar op termijn een oordeel over vormen, mede in het licht van eerdere adviezen van de Raad over de forensische zorg. Verder beveelt de Raad aan in de toelichting nader in te gaan op het hanteren van plaatsingscriteria gedurende de overgangperiode waarin naast het PPC nog vergelijkbare voorzieningen in het gevangeniswezen bestaan.

Bemiddeling inzake medische klachten

Sinds tien jaar kent het gevangeniswezen een

medische klachtregeling. Deze is bedoeld als een laagdrempelige medische klachtvoorziening, die het mogelijk maakt om bij een commissie beroep in te stellen tegen medisch handelen. Analoog aan de gang van zaken in het reguliere klachtrecht voor gedetineerden was het idee om conflicten in eerste instantie op informele wijze te doen oplossen door persoonlijk contact tussen gedetineerden en de betrokken medici zelf, na daaraan voorafgaande bemiddeling door de Medisch Adviseur van het ministerie van Justitie.

Door de sterke groei van het aantal medische klachten is de klachtregeling echter nogal geformaliseerd en verworpen tot een schriftelijke procedure. Van een in overleg tot stand gekomen oplossing, zoals aanvankelijk bedoeld, is geen sprake meer. De bemiddeling geschiedt vanuit Den Haag, doorgaans zonder persoonlijk contact tussen artsen en gedetineerde. Het woord bemiddeling lijkt inmiddels niet meer op de procedure van toepassing te zijn.

De Raad heeft geadviseerd de bestaande regeling te herzien en te onderzoeken of bemiddeling van medische klachten op lokaal niveau kan worden gerealiseerd. Op inrichtingsniveau zou een persoon kunnen worden aangewezen die voldoende beschikbaar is en deskundig is op medisch terrein. Mogelijk is hier een taak weggelegd voor de arts in de commissie van toezicht.

Thuisdetentie in de herhaling

De minister van Justitie heeft een conceptwetsvoorstel over thuisdetentie voorgelegd aan de Raad. De minister stelt voor om thuisdetentie in de Penitentiaire beginselenwet te regelen als executiemodaliteit van een vrijheidsstraf of ter vervanging van een voorlopige hechtenis. Dit houdt in dat de straf respectievelijk voorlopige hechtenis (gedeeltelijk) ten uitvoer wordt gelegd op een plaats buiten een penitentiaire inrichting, over het algemeen de woning van de betrokkene.

De Raad staat positief ten opzichte van minder ingrijpende alternatieven voor vrijheidsontneming zoals thuisdetentie. Toch heeft de Raad ernstige bezwaren tegen dit conceptwetsvoorstel omdat de Raad het principieel onjuist vindt dat een door de rechter opgelegde kortdurende vrijheidsontneming door de administratie volledig kan worden omgezet in een vrijheidsbeperking. Een korte vrijheidsstraf en thuisdetentie verschillen zo sterk van aard dat een vrijheidsstraf niet zomaar door een ander dan de rechter kan worden omgezet in thuisdetentie.

Wel onderschrijft de Raad het voorstel om thuisdetentie ter vervanging van de voorlopige hechtenis toe te passen. Thuisdetentie leent zich hier bij uitstek voor. Ook kan de Raad zich vinden in de mogelijkheid elektronisch toezicht te verbinden aan de uitvoering van een taakstraf.

2.4 Jeugd

Ontwikkelingen in de jeugdsector

Maatregelen Justitiële Jeugdinrichtingen

Om de jeugdsector een kwaliteitsimpuls te geven heeft de Staatssecretaris diverse 'verbetermaatregelen' aangekondigd en geïmplementeerd. Twee kritische rapporten uit 2007 vormden hiertoe de aanleiding: een rapport van de Algemene Rekenkamer en een rapport van de gezamenlijke Inspecties (Jeugdzorg, Onderwijs, Gezondheidszorg, Sanctietoepassing). De stand van zaken is nu als volgt.

- De basismethodiek YOUTURN is in alle justitiële jeugdinrichtingen (j.j.i.'s) geïmplementeerd en gestart;
- De twaalf gedragsinterventies die in de j.j.i.'s kunnen worden ingezet, zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie 'erkend' of 'voorlopig erkend';
- De netwerk- en trajectberaden zijn in het hele land gestart en een eerste meting wijst uit dat 96% van alle jeugdigen is begeleid bij uitstroom uit de j.j.i.;
- In het kader van het samenwerkingsverband

Forensisch Consortium Adolescenten (ForCA) zijn twee observatieafdelingen in j.j.i. Teylingereind opgericht. Over een tijdelijke ministeriële regeling die - in afwachting van een wettelijke basis - de grondslag moet vormen voor een van die twee afdelingen, heeft de Raad in 2009 geadviseerd (zie elders in dit jaarverslag);

- De sector is bezig met kwaliteitscertificering volgens HKZ-normen (HKZ staat voor: harmonisatie kwaliteitbeoordeling in de zorgsector). Enkele j.j.i.'s zijn inmiddels getoetst en gecertificeerd;
- Er is sprake van leegstand in de j.j.i.'s van gemiddeld ongeveer 60%. Tegelijkertijd is de druk op de gesloten jeugdzorg hoog. Om die reden zullen enkele justitiële inrichtingen, te weten 't Anker (onderdeel van Harreveld) en locatie Overberg (van instelling De Heuvelrug), vanaf begin 2010 tijdelijk als gesloten jeugdzorginstellingen in gebruik genomen worden.

Evaluatie Wet op de jeugdzorg

Eind 2009 is het rapport verschenen van de evaluatie van de Wet op de jeugdzorg. De conclusie luidt dat jeugdigen en gezinnen mede dankzij deze wet de zorg krijgen waar zij recht op hebben maar dat de wet desondanks niet aan alle verwachtingen voldoet. Zo is de gewenste "één toegang" tot de jeugdzorg niet gerealiseerd en blijkt het wettelijke recht op jeugdzorg zich moeilijk te laten combineren met een efficiënte indicatiestelling en cliëntvriendelijke toegang tot de zorg. Er bestaat volgens de onderzoekers in de praktijk spanning tussen enerzijds het recht op jeugdzorg en anderzijds de wens om samen met de jongere, zijn gezin en het omringende netwerk te zoeken naar de meest passende oplossing. Het recht op jeugdzorg heeft geleid tot een grote nadruk op objectieve, geprotocolleerde indicatiestelling die onafhankelijk dient te zijn van het zorgaanbod. Indicatiestellers kunnen daardoor zelf geen eerste hulp bieden. Deze situatie kost veel tijd en sluit niet goed aan op de snel fluctuerende problematiek bij jongeren.

Verder is het (blijven) voortbestaan van verschillende financieringsstromen een knelpunt voor het aanbod van de jeugdzorg.

Interlandelijke adoptie

In 2009 is gewerkt aan de implementatie van de aanbevelingen in beleid en regelgeving die voortvloeien uit het rapport “Alles van waarde is weerloos” van de commissie Kalsbeek. Dit betreft onder meer de uitgangspunten bij interlandelijke adoptie (strikte naleving van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind en het Haags Adoptieverdrag), en de aanbevelingen voor vergunninghouders ter verbetering van de kwaliteit. In 2009 waren er geruchten van illegale adoptiepraktijken in China. De Inspectie Jeugdzorg heeft daar dit jaar een onderzoek naar ingesteld.

Adviezen van de sectie Jeugd

Veilig op verlof: Wijziging Regeling geweldsinstructie justitiële jeugdinrichtingen

Justitie wil voorkomen dat zich in de sector justitiële jeugdinrichtingen ernstige incidenten bij begeleid verlof voordoen, zoals dit in de tbs enkele keren is gebeurd. Met het oog daarop heeft de staatssecretaris van Justitie een voorstel tot wijziging van de bestaande Regeling geweldsinstructie justitiële jeugdinrichtingen gedaan en aan de Raad voorgelegd. Het voorstel behelst een nieuwe vorm van begeleid (resocialisatie-)verlof voor de desbetreffende jongeren. De jongeren worden tijdens het verlof begeleid door een begeleider en een beveiligder. Om onttrekking te voorkomen kan de jongere een broekstok of handboeien om krijgen. Als het vanwege ontvluchtingsgevaar nodig is, is de toepassing van geweld een mogelijkheid. De begeleider kan geweld gebruiken en de beveiligder moet geweld gebruiken, indien nodig. De regeling is met name bedoeld voor jongeren met een pij-maatregel van wie gedacht wordt dat zij nog delictgevaarlijk zijn, tegen het aflopen van de maatregel.

De Raad wijst de voorgestelde wijziging af omdat

deze niet bijdraagt tot het beoogde doel. De volgende argumenten spelen daarbij een rol. Ten eerste is het voorstel niet cijfermatig onderbouwd en druist in tegen de conclusies van een recent onderzoek van het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie naar weglooptgedrag bij jeugdigen met een pij-maatregel. Ten tweede is de Raad gebleken dat het veld geen behoefte heeft aan een dergelijke regeling. Ten derde is de Raad van mening dat in die gevallen waarin het ingeschatte risico op incidenten (te) groot is, de jongere geen verlof dient te worden verleend. Ten vierde zou voor de beoogde groep pij-jongeren de aandacht moeten uitgaan naar een effectieve behandeling en naar overgangsmaatregelen van j.j.i.'s naar ggz- en tbs-voorzieningen. Tot slot meent de Raad dat de invoering van de voorgestelde wijziging een verkeerd signaal aan het veld en de maatschappij zou geven. De gewijzigde regeling heeft een hoog ‘detentiegehalte’ en druist in tegen de intentie van de justitiële jeugdinrichtingen om zich uitdrukkelijk te profileren als inrichtingen waar jongeren worden behandeld.

Verbetering rechtspositie pleegouders

De Wet op de jeugdzorg kent een beperkte regeling ten aanzien van de positie van pleegouders. De Raad is gevraagd om te adviseren over een conceptwetsvoorstel dat beoogt de rechtspositie van pleegouders te verbeteren. De bedoeling is om pleegouders een serieuze partij te laten zijn bij de hulpverlening zodat zij betere zorg aan hun pleegkind kunnen geven.

De Raad verwacht dat het conceptwetsvoorstel inderdaad de beoogde uitwerking zal hebben en onderschrijft het. Maar de Raad zou hierin nog een stapje verder willen gaan. De voorgestelde wijzigingen hebben uitsluitend betrekking op pleegzorg waarbij sprake is van een pleegcontract tussen pleegzorgaanbieder en pleegouders. Er is echter ook behoefte aan het wettelijk vastleggen van de rechten en plichten van informele pleegouders. Gedoeld wordt op situaties waarin geen sprake is van een indicatie van Bureau Jeugdzorg en geen contract

met een pleegzorgaanbieder (denk aan bijvoorbeeld de zorg die grootouders geven aan het kind van hun verslaafde dochter). De Raad is van mening dat juist bij deze informele pleegouders, die vaak in een crisissituatie de zorg op zich nemen, een duidelijke behoefte aan ondersteuning bestaat. Ook deze groep pleegouders dient bij een pleegzorgaanbieder terecht te kunnen voor hulp en informatie.

Zorg voor jongeren met psychische stoornissen in de justitiële jeugdinrichtingen

Dit advies is op eigen initiatief van de Raad tot stand gekomen. De reden om aan dit onderwerp aandacht te besteden is dat de Raad zich al geruime tijd zorgen maakt over het behandelklimaat in de justitiële jeugdinrichtingen, in het bijzonder over de zorg voor jongeren met psychische problemen. In de justitiële jeugdinrichtingen kampt ongeveer driekwart van de jongeren met ernstige gedragsstoornissen. Dat is tien keer zoveel als onder jongeren die niet in een j.j.i. verblijven.

De Raad is ervan overtuigd dat kwalitatief goede zorg aan jongeren die delicten hebben gepleegd en psychische stoornissen hebben, alleen mogelijk is door middel van een gezamenlijke regionale aanpak van Justitie, de jeugd-GGz en andere jeugdzorgvoorzieningen. De gezamenlijke inspanningen moeten in de eerste plaats zijn gericht zijn op het vroegtijdig behandelen van psychische stoornissen (in ontwikkeling), dus op preventie. Dat voorkomt dat jongeren (wederom) met justitie in aanraking komen, althans bij een gedeelte van deze jongeren. Verder dienen jongeren in principe in (justitie)voorzieningen te worden geplaatst in de regio waar zij vandaan komen. J.j.i.'s dienen daarbij te zijn ingebed in het totale veld van jeugdzorgvoorzieningen in de regio's, en niet zoals thans het geval is, landelijk verspreid.

In de justitiële reactie op jongeren wordt volgens de Raad onvoldoende rekening gehouden met de ernst van de stoornis waar zij aan lijden, evenmin als met andere individuele omstandigheden. De Raad

pleit ervoor om in de justitiële reactie jongeren hun individuele omstandigheden t.a.v. vier verschillende dimensies mee te wegen. Die vier dimensies zijn: risico voor de maatschappij, stoornis, nodig geachte genoegdoening en benodigde hulp/zorg (bescherming).

De zorg voor jongeren met psychische stoornissen in de j.j.i.'s dient van een zelfde niveau te zijn als de zorg die zij in de vrije maatschappij zouden hebben gekregen. De j.j.i.'s zijn er verantwoordelijk voor dat jongeren deze zorg krijgen. De zorg is echter nog niet op het vereiste niveau. Naar het oordeel van de Raad is het nodig dat het accent permanent op de bejegening en behandeling van jongeren komt te liggen. Kritische rapporten van de Inspectie Jeugdzorg en de Algemene Rekenkamer uit 2007 hebben inmiddels geleid tot een aantal belangrijke verbeteringen in het leef- en behandelklimaat in de j.j.i.'s.

Pij-jongeren in observatie

Het ministerie van Justitie beoogt de forensische diagnostiek te verbeteren van jongeren aan wie een pij-maatregel is opgelegd. Om die reden is in de justitiële jeugdinrichting Teylingereind een observatieafdeling ingericht. De observatieafdeling is bestemd voor gevallen waarin: a) de behandeling moeilijk verloopt en geadviseerd moet worden over het vervolg, of b) geadviseerd moet worden over verlenging van de maatregel. Voor deze observatieafdeling bestaat momenteel geen wettelijke basis. Een tijdelijke regeling moet hierin voorlopig voorzien. Op verzoek van de staatssecretaris heeft de Raad hierover geadviseerd. De regeling biedt naar het oordeel van de Raad voldoende (tijdelijke) wettelijke basis. Wèl beveelt de Raad aan in de toelichting op de Tijdelijke regeling (en later ook in de definitieve regeling) duidelijker te omschrijven in welke gevallen jongeren op deze observatieafdeling kunnen worden geplaatst, met name wat verstaan wordt onder een 'moeilijk lopende behandeling'.

2.5 Terbeschikkingstelling

Ontwikkelingen op het terrein van tbs

Sinds 2006 werkt het ministerie van Justitie aan de uitvoering van het plan van aanpak *Terbeschikkingstelling en Forensische zorg in strafrechtelijk kader*. Alle belangrijke wijzigingen van het tbs-stelsel van de afgelopen jaren maken deel uit van dit plan. Onderdelen van het plan die in 2009 zijn geïnitieerd of gerealiseerd, zijn de inwerkingtreding van het beleidskader *Longstay forensische zorg*, de wetsvoorstellen *Wet Forensische Zorg* en *Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg*, en de ontwikkeling van beleid inzake interculturalisatie. In 2009 is de uitvoering van het plan van aanpak door het ministerie afgerond.

De conceptwetsvoorstellen *Wet Forensische Zorg* en *Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg* vormen de grondslag voor een nieuw stelsel van verplichte psychiatrische zorg, zowel in strafrechtelijk als civielrechtelijk kader. De *Wet Forensische Zorg* geeft in de eerste plaats een wettelijke basis aan verschillende ingrijpende wijzigingen in de het tbs-stelsel, met de inkoop van forensische zorg door Justitie als centrale doelstelling. Hierdoor kan Justitie sturen op aanbod en niveau van zorg zodat de ‘verkeerde beddenproblematiek’ kan worden teruggedrongen. In het verlengde daarvan vervangt de *Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg* (WVGzz) de *Wet Bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen* (Wet Bopz). Het doel hiervan is om de overgang tussen forensische zorg en geestelijke gezondheidszorg te verbeteren. De Raad vindt dit een goede ontwikkeling. Naar verwachting zullen hierdoor vele zorgbehoevende justitiabelen, bij wie de tbs-maatregel niet (langer) is geïndiceerd, eerder kunnen in- of doorstromen naar passende zorg in de ggz. Oplegging of voortzetting van de tbs-maatregel, waar dat strikt gezien niet nodig is, kan hiermee dus worden voorkomen. In 2009 heeft de Raad over beide conceptwetsvoorstellen geadviseerd (zie elders in dit jaarverslag).

Eerder al adviseerde de Raad over interculturalisatie

in de tbs. Het is daarom verheugend dat de staatssecretaris in 2009 beleid op dit terrein in gang heeft gezet. Zij heeft aangekondigd culturele factoren meer te betrekken in de diagnose en behandeling van justitiabelen. Daarnaast zal onderzoek worden gedaan naar de invloed van culturele factoren bij risicotaxatie en oplegging van de tbs-maatregel. De Raad zal deze ontwikkelingen de komende jaren met belangstelling blijven volgen.

Andere belangrijke ontwikkelingen in 2009 zijn de vaststelling van het plan van aanpak ter bestrijding van middelengebruik in fpc's en de inwerkingtreding van het nieuwe verloftoetsingskader tbs.

Verder zijn er in 2009 drie wetsvoorstellen bij de Tweede Kamer ingediend. Dit betreft het wetsvoorstel *Tussentijdse beëindiging van de tbs bij illegale vreemdelingen*, het wetsvoorstel *Aanpassingen tbs met voorwaarden* en een wetsvoorstel tot *Wijziging van de beginselenwetten in verband met de verruiming van mogelijkheden voor verrichting van onvrijwillige geneeskundige behandeling*.

Enige zorg heeft de Raad over de duur van de tbs-behandeling. De gemiddelde behandelduur loopt op. Eind 2009 was de gemiddelde behandelduur 8,4 jaar. Tien jaar eerder was dit nog 5,4 jaar. Het ministerie van Justitie wil in 2010 meer duidelijkheid krijgen over de mogelijke oorzaken hiervan. De Raad is voornemens hier ook in 2010 aandacht aan te besteden.

Een andere ontwikkeling op dit terrein is de in de praktijk groeiende twijfel over de tbs-maatregel. Advocaten verzetten zich steeds vaker tegen oplegging van de maatregel en rechters leggen de maatregel aanmerkelijk minder op. Met het oog op de wachtlijstproblematiek is dit gunstig, maar als deze ontwikkeling zich voortzet, komt het voortbestaan van het tbs-systeem in gevaar.

Sinds 1 juni 2009 is het beleidskader *Longstay forensische zorg* van kracht. Het beleidskader

introduceert belangrijke verbeteringen voor longstay-patiënten. Een driejaarlijkse inhoudelijke toets van de longstay-plaatsing, als aanvulling op de bestaande verlengingszitting door de rechter, heeft de rechtspositie van deze patiënten verbeterd. Longstay-patiënten zullen in meer gevallen dan voorheen hun behandeling kunnen hervatten, waardoor een terugkeer naar de samenleving - op termijn - mogelijk wordt. Over dit onderwerp heeft de Raad een brief aan de minister gestuurd (zie elders).

Adviezen van de sectie tbs

Wijziging verloftoetsingskader tbs 2009

Naar aanleiding van het rapport van de commissie Visser is het Adviescollege Verloftoetsing Tbs (AVT) opgericht. Het AVT toetst alle verlofaanvragen van tbs-gestelden. Daarmee wordt inhoud gegeven aan het advies van de commissie Visser om tot een 'lerende verloffpraktijk' te komen. Dit betekent dat alle professionals in het tbs-veld zich actief inzetten om een effectiever verlofbeleid te bewerkstelligen. Ten behoeve van het nieuwe verlofbeleid is een nieuw (concept)verloftoetsingskader ontwikkeld. De Raad heeft hierover een advies uitgebracht.

De Raad is van mening dat het verloftoetsingskader helder is opgebouwd en dat het de toekenning van verlof in een aantal opzichten versoepelt. Het kader biedt een goed overzicht van de verlofmodaliteiten en van de regels voor aanvraag, evaluatie en beëindiging van verlof. De mogelijkheid om fasen van verlof gemotiveerd over te slaan is een goede zaak. Het verloftoetsingskader maakt een stapsgewijze, verantwoorde opbouw van het verloftraject beter mogelijk dan voorheen.

TBS in het gevangeniswezen

De tbs-capaciteit in het gevangeniswezen is gecreëerd als een noodmaatregel om het hoofd te bieden aan capaciteitsproblemen. Onder de aanname dat de tbs-capaciteit in het gevangeniswezen slechts als tijdelijke noodcapaciteit zou worden gebruikt, heeft de Raad hierover in 2006 positief geadviseerd. In 2009 heeft de Raad

vier van dergelijke afdelingen bezocht en opnieuw over dit onderwerp geadviseerd. De grotere afdelingen hebben een redelijk zelfstandige positie ten opzichte van de (huisvesting verlenende) penitentiaire inrichtingen ontwikkeld en bieden een behandelaanbod en therapeutisch klimaat dat niet veel onderdoet voor een forensisch psychiatrisch centrum (fpc), maar dit geldt niet voor de kleinere afdelingen.

De belangrijkste conclusie is dat het tenuitvoerleggen van tbs in een penitentiaire inrichting geen meerwaarde heeft. Vanwege de uiteenlopende nadelen stelt de Raad voor de kleinere afdelingen, met 40 plaatsen of minder, te sluiten zodra dat mogelijk is. Eventuele uitbreiding van de tbs-capaciteit in de toekomst dient alleen nog plaats te vinden in fpc's of ggz-instellingen. De grotere afdelingen kunnen blijven bestaan.

Beleidskader Longstay forensische zorg

Het beleidskader Longstay forensische zorg, dat sinds 1 juni 2009 van kracht is, introduceert belangrijke verbeteringen voor longstay-patiënten. Hun rechtspositie verbetert door een driejaarlijkse inhoudelijke toets van de longstay-plaatsing, als aanvulling op de bestaande verlengingszitting door de rechter. Daarnaast zullen longstay-klinieken gedifferentieerde zorg gaan aanbieden. Dit betekent dat verschillende niveaus van beveiliging en behandeling worden afgestemd op de individuele behoeften van patiënten. Als gevolg van beide maatregelen zullen longstay-patiënten in meer gevallen dan voorheen hun behandeling kunnen hervatten, waardoor een terugkeer naar de samenleving - op termijn - ook weer mogelijk wordt. Hoewel hier sprake is van een gunstige ontwikkeling, was aan het einde van het jaar nog nauwelijks een begin gemaakt met de uitvoering in de praktijk. In een brief aan de minister van Justitie heeft de Raad zich hierover kritisch uitgesproken.

Beveiligde fase van het begeleid verlot

Naar aanleiding van het verschijnen van een evaluatie-onderzoek over de beveiligde fase van het begeleid verlot heeft de Raad aan de minister een brief over dit onderwerp gestuurd. In 2007 heeft de Raad zich in twee adviezen negatief uitgelaten over beveiligen van de begeleidde fase van het verlot. De belangrijkste reden daarvan is dat juist in deze fase van het verloftraject de kans op onttrekking zeer klein is. De meeste onttrekkingen doen zich voor tijdens het onbegeleid verlot. Verder meent de Raad dat begeleid verlot pas aan de orde is als er voldoende voortgang in de behandeling van de betrokkene is geconstateerd en het delictrisico aanvaardbaar is. Zolang beveiliging van het verlot nodig wordt geacht, is niet aan deze voorwaarden voldaan. In de uitkomsten van de evaluatie ziet de Raad een bevestiging van het bovenstaande. Daarom brengt de Raad zijn visie per brief nogmaals onder de aandacht. De Raad stelt dat de introductie van de beveiligde fase en de bijbehorende geweldsinstructie geen aantoonbare bijdrage levert aan de beveiliging van het verlot van tbs-gestelden.

2.6 Commissies van toezicht

Rol in het signaleren van trends

In het kader van de uitoefening van zijn adviesstaak is het voor de Raad van belang om trends in de bejegening van ingeslotenen te signaleren en hierin op landelijke schaal vergelijkingen te maken. De commissies van toezicht (c.v.t.'s) bij de justitiële inrichtingen vormen hiervoor een belangrijke informatiebron. Om die reden zet de Raad zich in om de c.v.t.'s een steun in de rug te geven bij de ontwikkeling en uitvoering van hun toezichthoudende taak door inhoudelijke coördinatie en expertise te bieden. Concreet beoogt de Raad hiermee om:

- aansluiting te bewerkstelligen tussen adviesonderwerpen en de praktijk,
- adviezen van een (extra) signaal uit het veld te voorzien, en
- bevindingen van c.v.t.'s sterker en op landelijk niveau gebundeld te laten doorklinken.

Zodoende kan het toezicht van de c.v.t.'s (mede) aanleiding geven tot beleidssignalen en adviezen aan de minister van Justitie en kunnen de c.v.t.'s het beleid beïnvloeden.

Contacten van de Raad met de commissies van toezicht

a. Gespreksronde langs c.v.t.'s

De Raad heeft in de periode 2007 - 2009 gesprekken gevoerd met in totaal zo'n zestig c.v.t.'s. Doorgaans vonden deze gesprekken plaats ten tijde van een reeds geplande vergadering van de commissie. Daarnaast hadden deze gesprekken plaats tijdens veldbezoeken van de Raad (aan justitiële inrichtingen), waarin een ontmoeting met de c.v.t. een vast onderdeel is. De Raad is met deze gespreksronde begonnen omdat persoonlijk contact door het wederzijdse karakter meer en gericht informatie oplevert dan schriftelijke enquêtes. De bezoeken aan c.v.t.'s hebben aan hun doel beantwoord maar zijn erg arbeidsintensief. Nu met een groot aantal c.v.t.'s is gesproken, is een basis gelegd en zal de Raad de individuele c.v.t.'s alleen nog bezoeken in het kader van veldbezoeken en adviezen.

b. Voorzitters van beklagcommissies

De Raad organiseerde de afgelopen jaren regelmatig bijeenkomsten met voorzitters van de beklagcommissies ten behoeve van coördinatie in de rechtspraak. Vanaf eind 2009 zijn deze bijeenkomsten voor een deel ook bestemd voor uitwisseling op het gebied van de advisering. De eerste bijeenkomst in deze nieuwe opzet heeft plaatsgevonden op 3 november met de c.v.t.'s/beklagcommissies bij de justitiële jeugdinstellingen. (Vanaf 2010 organiseert de Raad dergelijke bijeenkomsten met c.v.t.'s/beklagcommissies ook in het gevangeniswezen en de forensische zorg).

c. Andere bijeenkomsten

Ook op andere manieren komen c.v.t.'s en de Raad elkaar periodiek tegen. De DJI organiseert

jaarlijks een landelijke c.v.t.-dag en tweemaal per jaar bijeenkomsten waar de voorzitters van de c.v.t.'s bij de j.j.i.'s samen komen. Deze bijeenkomsten kunnen er mede toe dienen om samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de Raad en de c.v.t.'s te bevorderen. De klankbordgroep c.v.t.'s (zie elders in deze paragraaf) heeft in 2009 een landelijke bijeenkomst voor c.v.t.'s gehouden en zal dat periodiek herhalen. De Raad neemt ook aan dat overleg deel.

Professionalisering

De beginselenwetten omschrijven de toezichttaak van de c.v.t.'s zo ruim dat er bij de c.v.t.'s behoefte bleek te bestaan aan meer houvast. Dit is gezocht in de ontwikkeling van een toezichtkader. Een toezichtkader kan richting geven aan de invulling en afbakening van de toezichttaak en zodoende het functioneren van de c.v.t.'s als toezichthouder verbeteren. Dat kan hun positie in het veld verstevigen. De Raad heeft het ontwerpen van een toezichtkader op zich genomen. Het resultaat is in december 2008 aan de commissies aangeboden. Tijdens ontmoetingen van de c.v.t.'s en de Raad bleek dat de c.v.t.'s aan het kader inderdaad steun ontnemen bij hun werkzaamheden.

Verder heeft een aantal c.v.t.'s aangegeven behoefte te hebben aan normen waaraan zij hun bevindingen kunnen toetsen. Om die reden is de Raad in het afgelopen jaar begonnen met het opstellen van toetsingscriteria (aan de hand van o.a. de Beginselenwetten, de European Prison Rules, het voormalig toetsingskader van de Raad, van de CPT en van de Ist). In 2009 is begonnen met het bespreken van deze criteria met de c.v.t.'s. Deze activiteit wordt in 2010 voortgezet.

Naast deze activiteiten waarin de Raad een rol speelde, deden zich - buiten de Raad om - nog twee ontwikkelingen voor op het gebied van professionalisering van de c.v.t.'s: 1) de oprichting van een klankbordgroep c.v.t.'s en 2) het departementale

project Professionalisering c.v.t.'s. De klankbordgroep bestaat uit voorzitters en leden van commissies uit het gevangeniswezen, de forensische zorg, jeugdinstellingen en bijzondere voorzieningen. De klankbordgroep stelt zich tot doel de werkwijzen van de c.v.t.'s te professionaliseren en de communicatie tussen de c.v.t.'s te bevorderen. De Raad en deze klankbordgroep zijn in het afgelopen jaar tot een goede samenwerking gekomen.

De tweede ontwikkeling, het departementale project Professionalisering c.v.t.'s, is gestart om uitvoering te geven aan de aanbevelingen van de Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) over het functioneren van de c.v.t.'s. Dit project dient ertoe het functioneren van de commissies te ondersteunen, onder meer door knelpuntenonderzoek op het gebied van de financiering, registratie en secretariële ondersteuning. Naast het bestuursdepartement participeren in het project: DJI, de Raad voor de Rechtspraak, de (bovengenoemde) klankbordgroep c.v.t.'s en de RSJ. De projectgroep heeft in 2009 een advies uitgebracht aan de staatssecretaris van Justitie.

2.7 Overige activiteiten

Congres "Samen voor nazorg"

Op 11 juni vond het jaarlijkse congres plaats, in het stadhuis van Almere. Deze keer was de nazorg voor ex-gedetineerden het thema. Er was veel belangstelling onder meer vanuit gemeenten, reclasseringsorganisaties, jeugdzorg, DJI, departementen, inspecties, wetenschap, openbaar ministerie en zittende magistratuur.

De aanleiding om dit thema te kiezen vormde het RSJ-advies "Doorpakken", over maatschappelijke reïntegratie en nazorg voor ex-gedetineerden, dat dit jaar is uitgebracht (zie elders in dit hoofdstuk). Een conceptversie van dit advies was voorafgaand aan het congres beschikbaar.

De dagvoorzitter was dhr. prof. dr. L.M. (Martin) Moerings. Nadat hij een openings- en welkomstwoord had uitgesproken, belichtten vier sprekers het congressthema vanuit verschillende

invalshoeken. Achtereenvolgens waren de sprekers:

- mw. mr. N. (Nebahat) Albayrak, staatssecretaris van Justitie;
- mw. prof. dr. S. (Sonja) Snacken, Voorzitter van de Council for Penological Cooperation van de Raad van Europa en gewoon hoogleraar Criminologie, Penologie en Rechtssociologie aan de Vrije Universiteit Brussel;
- dhr. prof. dr. P.H. (Peter) van der Laan, bijzonder hoogleraar Reclassering aan de VU Amsterdam en werkzaam bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving;
- dhr. C.A.M. (Kees) Spitters, manager onderzoek en ontwikkeling bij de jeugdforensische kliniek De Catamaran (GGz-instelling).

's Middags werd in diverse workshops, waarin vooral de uitvoeringspraktijk centraal stond, geluisterd en gediscussieerd. Mw. A. (Annemarie) Jorritsma, burgemeester van Almere en tevens voorzitter van de Vereniging Nederlandse Gemeenten, sloot het congres af met een positief verhaal over de serieuze en enthousiaste wijze waarop de gemeenten in de afgelopen periode hun taken op het terrein van de nazorg hebben opgepakt.

Werkbezoeken en overleg met directeuren

De RSJ bezoekt jaarlijks diverse inrichtingen.

Tevens voert de Raad overleg met directeuren van inrichtingen en reclasseringsonderdelen. Deze bijeenkomsten dragen ertoe bij dat de RSJ op de hoogte blijft van de actualiteit en zicht krijgt op mogelijk belangrijke nieuwe ontwikkelingen in het veld. In 2009 hebben in dit kader de volgende bezoeken plaatsgevonden.

- Raadsbreed: er is tweemaal overlegd met regiomanagers van de drie reclasseringsorganisaties, eenmaal in de regio Zuid-Oost (in Eindhoven) en eenmaal in de regio Noord-Oost (in Zwolle); verder heeft de RSJ twee keer op het hoofdkantoor van Reclassering Nederland vergaderd met de landelijke directies van de drie reclasseringsorganisaties;
- Sectie gevangeniswezen: vier penitentiaire

inrichtingen zijn bezocht, te weten p.i.

Amsterdam, locatie Havenstraat, p.i. Noord-

Holland, locatie Zuijderbos (in Heerhugowaard),

p.i. Midden-Holland (te Haarlem) en de p.i.

Vught, in het bijzonder het hier gevestigde

Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC).

Verder heeft een overleg plaatsgevonden met

directeuren van de regio Midden-Oost (in

Zutphen) en een overleg met directeuren van de

regio Zuid (in Tilburg);

- Sectie jeugd: vier jeugdinstellingen zijn bezocht: Den Heij-Acker (locatie Breda), De Doggershoek (in Den Helder), Harreveld (locatie Harreveld) en Rentray (locatie Lelystad);
- Sectie tbs: er zijn drie forensisch psychiatrische centra bezocht, namelijk: Veldzicht (in Balkbrug), De Rooyse Wissel (in Venray/Maastricht/Tegelen) en de Van der Hoevenkliniek (in Utrecht); tevens is een werkbezoek gebracht aan het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (in Utrecht).

Interview met dhr. mr. F. Teeven

(Tweede Kamerlid van de VVD)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'? Spreken ze u aan?

Op zich is er niets mis met beginselen van goede bejegening. Iedereen moet goed worden bejegend. Dat geldt in de gewone maatschappij en dus ook voor degenen die van hun vrijheid zijn beroofd. Daar kan niemand tegen zijn.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan en waarom?

Het beginsel "veiligheid in detentie" spreekt mij het meeste aan. Ik denk daarbij niet alleen aan 'harde veiligheid' (tralies voor de ramen, etc.), maar ook aan 'zachte veiligheid'. Gedetineerden moeten zich bijvoorbeeld vrij kunnen voelen om een klaagschrift in te dienen bij de beklagcommissie en zich daarin niet belemmerd voelen door mogelijke represailles. Bij het beginsel "veiligheid in detentie" gaat het daarnaast om de verhouding tussen gedetineerden onderling, de verhouding van gedetineerden tot het personeel en de verhouding tussen gedetineerden en het bezoek. In al die verhoudingen valt nog wel wat te verbeteren. Dat neemt niet weg dat je wel verschillend kan denken over de uitwerking. Ik ben bijvoorbeeld mordicus tegen methadon in een inrichting.

Welk beginsel spreekt u het minste aan en waarom?

Het beginsel van "de minimale beperkingen" spreekt mij totaal niet aan. We hebben in detentie te maken met personen die rechtens van hun vrijheid zijn beroofd en dat mag best een beetje onprettig zijn. De voorbeelden die in de nota van de RSJ worden genoemd, bijvoorbeeld dat ingeslotenen te allen tijde toegang hebben tot de aan de inrichting verbonden huisarts/tandarts, vind ik veel te ruim. Enige beperking is toch wel op z'n plaats. Wanneer iemand al twee keer voor Jan Boterletter naar een arts is geweest, dan moet je je de derde keer toch wel even afvragen of hij zo maar mag gaan. Je hebt soms ook te maken met simulanten. Ook het voorbeeld van de methadon – "ingeslotenen die buiten de inrichting methadon krijgen voorgeschreven, kunnen de behandeling binnen de inrichting voortzetten" – spreekt mij, zoals gezegd, totaal niet aan. Dat heb ik ook al talloze malen in de Tweede Kamer gezegd. Ik ben van mening dat je ingeslotenen geen drugs moet geven. Ik ben dan ook een sterk voorstander van volledig drugsvrije inrichtingen, ook al is dat moeilijk te realiseren. Er zal in ieder geval strenger moeten worden gecontroleerd.

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ik begrijp de beginselen allemaal en ze zijn ook begrijpelijk opgeschreven. Iets anders is of ik het met alle beginselen eens ben.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht op 'goede bejegening' vestigt?

Ik vind dat een totale 'overkill'. Het past niet in de huidige tijdsgeest. Afgelopen maanden heb ik toevallig een aantal gevangenissen bezocht en ben ik ook in enkele verzorgingstehuizen geweest, waar bijvoorbeeld

mensen met de ziekte van Alzheimer zitten. Mij viel op dat de gemiddelde gevangene beter wordt bejegend dat de gemiddelde persoon in een verzorgingstehuis. Kortom: de aandacht wordt op de verkeerde groep gevestigd. Ingesloten krijgen al voldoende aandacht en hebben al voldoende mogelijkheden om hun rechten te effectueren. Op dit moment zijn er belangrijker zorgen dan de zorg voor gedetineerden. Dit neemt niet weg dat ik het wel goed vind dat de RSJ door middel van onderhavige nota de aandacht vestigt op het goed bejegenen van ingesloten. Dat is ook (mede) hun rol. Jaren geleden ben ik ook wel in inrichtingen geweest waarbij ik twijfelde of het er allemaal wel goed aan toe ging. De afgelopen twintig jaar zijn er echter grote stappen voorwaarts gemaakt. Nogmaals, ik vind het prima dat de RSJ nu met deze nota naar buiten komt, maar ik ben het er niet mee eens. Op dit moment verdienen andere groepen meer aandacht (en geld).

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

Ik had iets meer relativering verwacht. De ‘rechten’ worden nu allemaal opgesomd, maar ik had wat vaker een “tenzij” verwacht. Af en toe kom je een “tenzij” tegen als een soort noodventiel, maar daar had de RSJ best wat royaler mee mogen zijn. Nu zal de nota best goed vallen bij een deel van de samenleving, maar bij een veel groter deel niet, schat ik in. Door de manier waarop één en ander nu is opgeschreven, zal er onvoldoende maatschappelijk draagvlak zijn. Als het de bedoeling van de RSJ was om de boel op scherp te zetten en de discussie aan te wakkeren, dan is dat goed gelukt, in ieder geval bij mij. Maar of je er uiteindelijk ook iets mee bereikt, is nog maar de vraag.

Denkt u dat het in de praktijk van alledag lukt om aandacht te besteden aan ‘goede bejegening’?

Dit is gedurende lange tijd heel lastig geweest en dat hing samen met personeelskrapte. Nu begint er wat ruimte te ontstaan. De inrichtingen zijn minder gevuld dan voorheen en wanneer de staatssecretaris van Justitie ervoor kiest, waar de VVD een voorstander van is, om niet al het overtollige personeel te ontslaan maar een zekere buffercapaciteit in stand te houden, dan is er vanzelf meer aandacht voor ‘goede bejegening’. Hoe meer individuele aandacht er aan ingesloten kan worden gegeven, hoe beter dat is.

Denkt u dan de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, voor de praktijk een hulpmiddel kunnen zijn?

Ja. Ik heb met veel mensen uit de praktijk gesproken. Het hangt er dan wel vanaf met wie je spreekt. De één zal de beginselen omarmen, terwijl de ander het wat te veel ‘pamperen’ zal vinden. Ik vind dat het totaal wat doorschiet en hoop dan ook niet dat alles in de praktijk zal worden gebracht, maar er zitten zeker dingen in die voor de praktijk een goede ‘tool’ kunnen zijn.

Is ‘goede bejegening’ zoals in de nota uiteengezet, levensvatbaar? Of is het eigenlijk te utopistisch of te idealistisch om het daadwerkelijk in de praktijk te brengen?

Ik vind het geheel te idealistisch/utopistisch om in de praktijk te brengen. Het is wel heel erg een ‘jaren 70 verhaal’. Het past helemaal niet in onze tijdgeest. Zelfs van deze staatssecretaris vraag ik mij af of zij het hier allemaal wel mee eens zal zijn. Ik ben benieuwd wat ze ervan vindt. Zou ik op de stoel van de staatssecretaris van Justitie zitten, dan zou ik de nota in ieder geval niet één op één overnemen. Ik vind het ‘te veel goede bejegening’! Er moet ook sprake zijn van een stukje vergelding. Dat mag je best voelen. Een straf moet ook een beetje ‘naar’ zijn. Wat natuurlijk niet wegneemt dat je tijdens de tenuitvoerlegging van een straf op enig moment overgaat naar de fase waarin de resocialisatie centraal staat.

Eigenlijk ben ik een voorstander van een hele andere vorm van straffen dan nu in Nederland gewoon is. Nu worden regelmatig voorwaardelijke straffen opgelegd en als je je dan aan de voorwaarden houdt, volgt

geen vrijheidsbeneming. Ik zie liever dat er een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt opgelegd – en bij recidivisten zelfs een langdurige vrijheidsstraf – en als je je dan tijdens detentie goed gedraagt, kan je eerder vrijkomen. In dit verband speelt goede bejegening van gedetineerden een belangrijke rol, want je moet gedetineerden op de juiste wijze weten te motiveren om hun gedrag te veranderen.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

De staatssecretaris van Justitie zal een beleidsreactie moeten maken, want dat verdient deze nota. Die reactie zal zij moeten bespreken in de vaste kamercommissie voor justitie om te zien of er voldoende draagvlak is in het parlement en daarmee in de samenleving. Ik adviseer de staatssecretaris om de nota niet integraal over te nemen, want dan wordt dit door de politiek 'afgeschoten'.

De discussie die de RSJ door deze nota op gang brengt, is op zich goed. De RSJ gaat hiermee tegen de maatschappelijke stroom in, zoals de RSJ dat wel vaker doet, en dat is dapper en goed.

Interview met mw. mr. J. Serrarens

(advocaat te Maastricht)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'?

De beginselen van goede bejegening, zoals neergelegd in het stuk van de RSJ, spreken mij enorm aan. Zeker in deze tijd waarin de positie van de gedetineerde niet de hoogste prioriteit lijkt te hebben. Het is heel goed dat in een overzichtelijke vorm gebundeld is wat belangrijk is in het contact met gedetineerden. Eén en ander is ook wel op andere plaatsen terug te vinden, zoals bijvoorbeeld in de European Prison Rules of in uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, maar nu heb je alles bij elkaar. Er gaat ook een belangrijk signaal van uit: zo willen we graag dat gedetineerden worden bejegend! En nu maar hopen dat 'het veld' het oppikt.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan en welk beginsel het minst?

Eigenlijk spreken alle beginselen mij aan. Er is niet één beginsel bij dat je zou moeten schrappen. De vraag welk beginsel mij het minst aanspreekt, kan ik dan ook niet beantwoorden. De verschillende beginselen hangen met elkaar samen. Ze kunnen niet zonder elkaar. De beginselen van fatsoenlijke omgang en veiligheid in detentie zie ik als een soort basis. Daarnaast vind ik het beginsel van perspectief, resocialisatie en nazorg heel belangrijk. Dit beginsel heeft ook iets met het niveau van beschaving te maken. Niet alleen 'kale opsluiting' maar gedetineerden ook perspectief geven en actief bezig zijn met resocialisatie en nazorg. Als jurist vind ik het beginsel van rechtsburgerschap ook van groot belang, omdat ik vind dat een gedetineerde, net als ieder ander, als een rechtssubject moet worden behandeld. Juist voor mensen die in 'totale instituties' verblijven is het belangrijk dat zij - ter compensatie van hun afhankelijke positie - rechtsbescherming hebben.

Vindt u de beginselen begrijpelijk en zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ik vind dat de beginselen, ook voor de gemiddelde gedetineerde, begrijpelijk en toegankelijk zijn opgeschreven. Het zou mooi zijn als er ook een Engelstalige versie van de beginselen van goede bejegening beschikbaar komt, omdat een niet onbelangrijk deel van de gedetineerden de Nederlandse taal niet of onvoldoende machtig is.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht vestigt op 'goede bejegening'?

Ik vind dat een heel goede zaak. En dat zeker in deze tijd.

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

Ik mis geen beginselen of grote thema's. Een aantal kleinere aspecten zou wellicht toch nog een plaatsje

kunnen krijgen. Onder het kopje ‘Fatsoenlijke omgang’ lees ik dat het indienen van een beklagschrift door de ingeslotene niet mag leiden tot een minder positieve of respectvolle bejegening. In de praktijk kom ik echter tegen dat er nogal eens, bijvoorbeeld door een maandcommissaris, druk wordt uitgeoefend op een gedetineerde om een eenmaal ingediend klaagschrift in te trekken. Het zou goed zijn om expliciet te verwoorden dat dit niet aan de orde kan zijn.

De laatste tijd krijg ik in toenemende mate te maken met tbs-gestelden en verlengingsbeslissingen. Het valt mij op dat de tbs-gestelden niet de beschikking hebben over alle evaluatieverslagen van de therapeuten en daarmee zitten zij bij verlengingszittingen in een achtergestelde situatie. Bij een voorstel tot verlenging maakt de kliniek in de regel namelijk een selectie uit de evaluatieverslagen en je kan je moeilijk aan de indruk onttrekken dat de selectie voor een belangrijk deel wordt bepaald door het doel dat door de inrichting met het voorstel wordt beoogd. Zou een tbs-verpleegde de beschikking hebben over alle evaluatieverslagen dan zou dat de rechtsbescherming van de tbs-verpleegde ten goede komen. Dit aspect zou kunnen worden ondergebracht onder het beginsel van rechtsburgerschap of in het hoofdstuk dat is gewijd aan tbs.

In de beginselen wordt terecht aandacht besteed aan het personeel van een inrichting/kliniek. Mijn cliënten zijn in de regel tevreden over het personeel dat werkzaam is binnen het gevangeniswezen. Op het tbs-terrein ligt dit anders en dan met name waar het de sociotherapeuten betreft. Het is niet zo dat mijn cliënten (in alle opzichten) ontevreden zijn over de sociotherapeuten, maar ik hoor vaak twee grieven: 1) dat de sociotherapeuten erg jong zijn en daardoor weinig levenservaring hebben en 2) dat er erg veel verloop is onder sociotherapeuten.

Dat laatste geldt overigens ook voor vaktherapeuten en behandelcoördinatoren, met het gevolg dat therapieën soms lange tijd niet worden aangeboden en/of geïndiceerd, waardoor de behandeling stagneert. Een groot verloop onder sociotherapeuten is erg vervelend, omdat de positie van de tbs-gestelden mede afhangt van de relatie van hen met die sociotherapeuten. Door klinieken wordt nogal snel geconcludeerd dat de behandeldoelen door de patiënt niet zijn bereikt als de patiënt niet, zoals men dat in de kliniek noemt, “goed in contact is” met de sociotherapeuten. In de beginselen zou opgenomen kunnen worden dat DJI het verloop onder sociotherapeuten binnen de perken moet zien te houden.

Denkt u dat het in de praktijk van alle dag lukt om aandacht te besteden aan ‘goede bejegening’?

Ik ontvang weinig klachten van cliënten over het uitvoerend personeel, waarbij ik dan denk aan afdelingshoofden, p.i.w.-ers, werkmeesters, e.d. Wel zijn er klachten over de kwaliteit van het regime waaraan mijn cliënten worden onderworpen. Zo wordt het dagprogramma bijvoorbeeld steeds meer ‘uitgekleed’. Dit heeft niets met het uitvoerend personeel te maken, want die zijn in beginsel van goede wil, maar is gewoon een kwestie van geld. Wil je alle beginselen van goede bejegening op een juiste wijze in de praktijk kunnen brengen, dan is daar geld voor nodig. In tijden van bezuinigingen is dat lastig en bovendien lijkt de politieke wil niet echt aanwezig. Daar zit vooral het probleem en niet zozeer in ‘de wil’ van het (uitvoerend) personeel.

Denkt u dat de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, voor de praktijk een hulpmiddel kunnen zijn?

Jazeker, al zal de effectiviteit voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van de vraag wat het departement ermee gaat doen. Natuurlijk zijn er flink wat aanbevelingen direct gericht tot bijvoorbeeld het personeel van een inrichting en de beklagcommissie, etc, maar dan nog speelt het ministerie een belangrijke rol. Er moet namelijk, zoals gezegd, voldoende geld beschikbaar zijn.

Is 'Goed bejegenen' levensvatbaar? Of is het te idealistisch om het daadwerkelijk in de praktijk te brengen?

Ik vind niets te idealistisch, maar het alleen op papier zetten is niet genoeg. Het ministerie zal een centrale rol op zich moeten nemen om de invulling van de beginselen concreet handen en voeten te geven. Anders blijft het bij mooie woorden en verwordt het stuk van de RSJ tot symbooladvisering.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

Ik kan kort en bondig zijn: geld beschikbaar stellen en ook overigens de randvoorwaarden voor succes creëren.

Hoofdstuk 3 Rechtspraak

Jurisprudentiebulletin RSJ

Jurisprudentiebulletin RSJ

Jurisprudentiebulletin RSJ

Jurisprudentiebulletin RSJ

Jurisprudentiebulletin RSJ

Wetenschappelijk Instituut voor de Rechtspraak

Handboek
Rechtspositie
TBS-geschiedenis

Handboek
Rechtspositie
Gedetineerden

Handboek
Rechtspositie
Jeugdigen in Justitie
Jeugdinrichtingen

3. Rechtspraak

3.1 Belangwekkende ontwikkelingen en uitspraken

Hieronder volgt een aantal belangwekkende ontwikkelingen en uitspraken op de drie terreinen waarop de Raad zich begeeft: het terrein van het gevangeniswezen, het tbs-terrein en het jeugdterrein. Voor de integrale weergave van de hierna te noemen uitspraken wordt verwezen naar de jurisprudentiedatabank van de Raad, die is te raadplegen via de website van de Raad (www.rs.j.nl).

Het afgelopen jaar heeft de minister van Justitie, zowel op het terrein van het gevangeniswezen als op het tbs-terrein, het verlofbeleid (verder) aangescherpt. Het debat in de Tweede Kamer over Saban B. heeft hier, in ieder geval wat het terrein van het gevangeniswezen betreft, ongetwijfeld een rol in gespeeld. Voorts is sprake van toenemende repressie, hetgeen zich bijvoorbeeld uit in toezichtsmaatregelen die directeuren van inrichtingen nemen in het kader van de lijst gedetineerden met een vlucht-/maatschappelijk risico. Voorts is op het terrein van het gevangeniswezen ook in 2009 de bevoegdheid tot het opleggen van straffen weer in beeld gekomen. Op het tbs-terrein wordt een belangwekkende ontwikkeling gevormd door de introductie van het zogenoemde beleidskader Longstay Forensische Zorg. Dit beleidskader is sinds 1 juni 2009 van kracht, maar de materiële invoering ervan is vertraagd. In 2009 was het beleidskader een abstracte werkelijkheid die niet in de praktijk doorklonk. Op het jeugdterrein valt de afname van het aantal zaken op, hetgeen zijn oorzaak zou kunnen vinden in de scheiding tussen straf- en civielrechtelijke plaatsingen. Overigens heeft de Inspectie Jeugdzorg in september 2009 naar aanleiding van onderzoek een notitie geschreven over de stand van zaken met betrekking tot de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg. Daaruit blijkt onder meer dat bij meerdere instellingen de toegang tot de klachtencommissie niet goed is geregeld en dat bij tweederde van de medewerkers van de gesloten

jeugdzorg niet bekend is dat jongeren in beroep kunnen gaan bij de Raad.

3.2 Gevangeniswezen

Gevangeniswezen - beklag

Aanwijzing van afdelingshoofd als plaatsvervangend directeur

Al in 2008 wordt de beroepscommissie in beroepen geconfronteerd met het feit dat beslissingen tot oplegging van een straf of een ordemaatregel door een afdelingshoofd zijn genomen. Het afdelingshoofd blijkt door middel van een ministeriële beschikking te zijn aangewezen als plaatsvervanger van de directeur als bedoeld in artikel 5, vierde lid, van de Pbw. De beroepscommissie is van oordeel dat een beperkte aanwijzing van een afdelingshoofd als plaatsvervangend directeur met uitsluitend de bedoeling het opleggen van een disciplinaire straf en het nemen van bepaalde ordemaatregelen mogelijk te maken, niet strookt met de bedoeling van de wet, meer in het bijzonder de artikelen 3 en 5 van de Pbw en de memorie van toelichting op de Pbw. Nu hierdoor een deugdelijke grondslag aan de disciplinaire straf is komen te ontvallen, is de opgelegde straf nietig verklaard (zie bijvoorbeeld 08/2212/GA van 25 februari 2009).

In 08/3158/GA van 27 mei 2009 is het afdelingshoofd voor alle taken en bevoegdheden van de directeur aangewezen als plaatsvervanger van de directeur als bedoeld in artikel 3, vierde lid, van de Pbw en blijkt dat inmiddels alle afdelingshoofden in de inrichting in die zin als plaatsvervanger van de directeur zijn aangewezen. De beroepscommissie overweegt dat kenmerkend voor de functie van directeur is dat deze is belast met een algemene beheersbevoegdheid, terwijl de functie van afdelingshoofd zich kenmerkt door een meer beperkte beheersbevoegdheid. Een aanwijzing van alle afdelingshoofden tot plaatsvervanger van de directeur strookt dan ook niet met de bedoeling van de wet.

Urinecontrole

In zaak 09/1366/GA van 31 juli 2009 is aan de orde dat in de inrichting een andere procedure bij de

urinecontrole wordt gevolgd dan de desbetreffende regelgeving voorschrijft. Er wordt gebruik gemaakt van nieuw materiaal, namelijk een urinebeker (vacutainer) en een urinebuisje.

Bij klager is na terugkomst van verlof een urinecontrole verricht die een positieve score op het gebruik van harddrugs laat zien. Klager beklaagt zich over de ordemaatregel van plaatsing in afzondering in afwachting van de uitslag van het bevestigingsonderzoek en voorts over het feit dat de urinecontrole niet overeenkomstig de eisen van de Regeling urinecontrole penitentiaire inrichtingen (de Regeling) is verricht. De beroepscommissie constateert dat bij de betreffende urinecontrole op meerdere punten niet is voldaan aan artikel 3, vijfde lid, van de Regeling. Met name de voorschriften omtrent de verzegeling en het van identificerende gegevens voorzien van de buisjes zijn niet nageleefd. De uitslag van de urinecontrole kan derhalve geen grond vormen voor de bestreden ordemaatregel. Het beroep van klager is gegrond.

Deze casus heeft aanleiding gegeven om vanuit de sectie gevangeniswezen bij de sectordirecteur bij DJI aandacht te vragen voor de discrepantie tussen de praktijk en de wet- en regelgeving op dit punt.

Toezichtsmaatregelen in verband met plaatsing op de lijst gedetineerden met een vlucht-/maatschappelijk risico (lijst GVM)

In de circulaire van 31 januari 2008, nr. 5522999/07/DJI, heeft de staatssecretaris van Justitie nieuw beleid bekend gemaakt omtrent gedetineerden met een vlucht-/ maatschappelijk risico. De lijsten Vlucht- en gemeengevaarlijke gedetineerden zijn vervangen door één lijst waarin onderscheid gemaakt wordt tussen gedetineerden met het profiel verhoogd, hoog of extreem.

De beslissing tot plaatsing op de lijst GVM wordt genomen door het Operationeel Overleg. Gedetineerden die op de lijst staan worden in een daartoe bestemde inrichting c.q. regime geplaatst en op hen dienen (extra) toezichtsmaatregelen te worden toegepast.

Uit de beroepszaken die de beroepscommissie ter

behandeling krijgt betreffende toezichtsmaatregelen opgelegd door de directeur van de inrichting, komt het beeld naar voren dat directeuren de verplichting voelen om die toezichtsmaatregelen op te leggen zodra een gedetineerde op de lijst GVM is geplaatst en geen ruimte zien om anders te beslissen. Dit is onjuist. In 08/3166/GA van 27 februari 2009 gaat het om toezichtsmaatregelen ten aanzien van post, bezoek en telefoneren. Verder wordt klager onderworpen aan celinspecties en onderzoeken aan kleding en lichaam (fouillering en visitatie). De beroepscommissie stelt vast dat genoemde toezichtsmaatregelen vallen onder de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de directeur. Ook de vermelde circulaire kan en moet zo worden gelezen dat de directeur uiteindelijk op grond van de aan hem door de wet toegekende bevoegdheden beslist. Het beroep dat namens klager op de onverbindendheid van de circulaire wordt gedaan treft geen doel. Alvorens de directeur besluit tot voornoemde toezichtsmaatregelen dient hij zelfstandig enige afweging te maken. Een enkele verwijzing naar de beslissing van het Operationeel Overleg om klager op de GVM-lijst te plaatsen, is onvoldoende. De directeur beschikt in casu over niet meer informatie dan het feit dat klager op de GVM-lijst is geplaatst. De directeur heeft ook niet om meer informatie verzocht. Gelet hierop is de beslissing op onzorgvuldige wijze tot stand gekomen en dient het beroep op formele gronden gegrond te worden verklaard. In 08/3075/GA van 2 juni 2009 en 09/0360/GA van 2 juli 2009 gaat het om de beslissing tot oplegging van een ordemaatregel van uitsluiting van de activiteit arbeid en de beslissing tot verlenging van die maatregel. De beroepscommissie overweegt dat de directeur, zij het minimaal, zelfstandig een belangenafweging heeft gemaakt. Zie in dit verband ook 09/1110/GA van 14 september 2009 betreffende de beslissing tot plaatsing van klaagster in een individueel regime.

Gevangeniswezen - plaatsing/overplaatsing

Plaatsing van strafrechtelijk gedetineerde vreemdelingen

Bij Regeling van de Staatssecretaris van Justitie van 9 maart 2009, nr. 5546834/08/DJI (Staatscourant 2009 nr. 56 23 maart 2009), is de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing van gedetineerden (de Regeling) gewijzigd in verband met het creëren van een bijzondere opvang voor strafrechtelijk gedetineerde vreemdelingen die na de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf geen rechtmatig verblijf hebben in Nederland.

Na artikel 20a is artikel 20b ingevoegd dat luidt: Inrichtingen voor strafrechtelijk gedetineerde vreemdelingen.

De gevangenis Veenhuizen is aangewezen als inrichting die bestemd is voor de plaatsing van strafrechtelijk gedetineerden vreemdelingen met een strafrestant vanaf vier maanden.

De beroepscommissie heeft in 2009 diverse beroepen behandeld van gedetineerden die als strafrechtelijk gedetineerde vreemdeling in de gevangenis Veenhuizen zijn geplaatst.

De argumenten die tegen de plaatsingsbeslissing worden aangevoerd hebben doorgaans te maken met het feit dat Veenhuizen de enige, verafgelegen, inrichting is waar strafrechtelijk gedetineerden met een strafrestant van meer dan vier maanden kunnen worden ondergebracht en dat levert onder andere problemen op voor het bezoek.

De beroepscommissie overweegt dat het niet uitgesloten is dat gedetineerden die aan de eisen van artikel 20b van de Regeling voldoen, in een andere gevangenis dan de gevangenis Veenhuizen worden geplaatst. Daartoe dient sprake te zijn van bijzondere omstandigheden.

Dergelijke omstandigheden zijn in 09/1440/GB van 26 augustus 2009 niet naar voren gebracht.

In 09/1891/GB van 29 september 2009 wordt door klager, die ook als strafrechtelijk gedetineerde vreemdeling in de gevangenis Veenhuizen is geplaatst, wel een beroep op omstandigheden gedaan die plaatsing elders zouden rechtvaardigen. In de bestreden beslissing worden die omstandigheden

echter niet in de beoordeling betrokken. Het beroep is derhalve gegrond en de selectiefunctionaris wordt opgedragen een nieuwe beslissing te nemen.

Gevangeniswezen - verlof

Strafonderbreking

In 09/0826/GV van 14 mei 2009 buigt de beroepscommissie zich over een moeilijke en gevoelige zaak. Klager heeft de staatssecretaris van Justitie om strafonderbreking verzocht in verband met zijn eigen gezondheidstoestand. Klager is terminaal ziek. Hij verblijft in het penitentiair ziekenhuis en wenst zijn laatste levensfase in huiselijke sfeer met zijn gezin door te brengen. Van belang bij de beoordeling van het beroep is dat klager een levenslange gevangenisstraf ondergaat en dat een eerder gratieverzoek is afgewezen. Nadat de staatssecretaris in een eerdere uitspraak is opgedragen een nieuwe beslissing te nemen (zie 09/0542/GV van 24 maart 2009) is deze opnieuw negatief. De beroepscommissie weegt bij haar beoordeling de uitlatingen van de staatssecretaris over het gevoerde beleid ten aanzien van terminaal zieke gedetineerden in antwoord op vragen van de Tweede Kamer mee (Aanh. Hand. II 2008/2009, nr 2115). Voorts laat zij zich met betrekking tot een prognose over de levensverwachting van klager nader informeren door de eerste geneeskundige van het penitentiair ziekenhuis. Inmiddels is ook een nieuw gratieverzoek ingediend. Bij afweging van alle in aanmerking komende belangen overweegt de beroepscommissie dat ten aanzien van de levensverwachting van klager te veel onzekerheid bestaat. Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat de maximale duur van strafonderbreking drie maanden bedraagt. Indien deze termijn wordt overschreden zou de tenuitvoerlegging weer moeten worden hervat, hetgeen begrijpelijkerwijs op grote bezwaren zou stuiten. Tegen deze achtergrond is het niet onredelijk strafonderbreking pas toe te staan nadat het ziekteproces zich meer heeft ontwikkeld en meer duidelijkheid bestaat over de levensverwachting van klager. De beroepscommissie neemt hierbij tevens

in aanmerking de toezegging van de staatssecretaris naar aanleiding van vragen uit de Tweede Kamer, dat strafonderbreking op humanitaire gronden geïndiceerd kan zijn. Strafonderbreking kan volgens de staatssecretaris zonnig op de dag dat het wordt aangevraagd worden toegekend, waardoor diezelfde dag nog invrijheidstelling mogelijk is.

Gevangeniswezen – medisch

Ontvankelijkheid

In haar uitspraak van 3 september 2009, nr. 09/1333/GM, heeft de beroepscommissie voor het eerst uitgemaakt dat in het kader van een medisch beroep als bedoeld in artikel 28, eerste lid, van de Penitentiare maatregel de inrichtingspsycholoog met de inrichtingsarts moet worden gelijkgesteld. Medische beroepszaken tegen het handelen/nalaten van de inrichtingspsycholoog zijn op grond van deze uitspraak in het vervolg materieel ontvankelijk.

3.3 Jeugd

Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen

Tegemoetkoming

Eerste uitspraak op het jeugdterrein, waarbij de beroepscommissie oordeelt dat schadevergoedingsaspecten kunnen worden meegenomen bij de vast te stellen tegemoetkoming: “Ter beoordeling staat voorts de vraag of de in de Bjj voorziene tegemoetkoming mede bedoeld is als schadevergoeding. Uitgangspunt is voor de beroepscommissie steeds geweest dat de tegemoetkoming bedoeld is voor door een klager ondervonden ongemak en dat voor de vergoeding van de geleden schade andere wegen openstaan. Daarbij is gedacht aan een verzoek aan de directeur van de inrichting om de schade te vergoeden dan wel de gang naar de civiele rechter. Indien bij gegronde verklaarde klachten over vermissing en/of beschadiging van voorwerpen die aan een jeugdige toebehoren de hoogte van de schade op eenvoudige wijze vastgesteld kan worden, ligt het voor de hand om op verzoek van klager tot een vergoeding van de schade te komen en deze dus mee te wegen bij de vaststelling van de hoogte van

de tegemoetkoming. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat indien de beroepscommissie een verzoek om schadevergoeding in het kader van de tegemoetkoming geheel of gedeeltelijk honoreert bij de vaststelling van de tegemoetkoming, de klager het recht om een verzoek tot schadevergoeding aan de directeur van de inrichting te doen verspeelt. Indien wordt verzocht schade te vergoeden, moet die schade op eenvoudige wijze kunnen worden vastgesteld.

In de onderhavige zaak is vast komen te staan dat de directeur verantwoordelijk is voor de door klager ondervonden schade ten gevolge van de vermissing van een sporttas, deodorant en een zilveren ketting. Gelet op hetgeen hiervoor is overwogen kunnen schadevergoedingsaspecten betrokken worden bij de tegemoetkomingsbeslissing. Klager heeft bij de beklagcommissie aangegeven dat de schade € 86,95 zou bedragen (Nike sporttas € 29,95, deodorant € 2,00, zilveren ketting € 55,00).

De directeur heeft zich noch in de beklagprocedure noch in beroep over de door klager genoemde bedragen uitgelaten. De beroepscommissie zal, nu de verzochte bedragen niet zijn betwist en de beroepscommissie niet onredelijk voorkomen, aan klager een tegemoetkoming toekennen van € 86,95 (08/2364/JA van 18 maart 2009)”.

Doseerprogramma

Een groepsleider van de afdeling Ravenhorst heeft besloten aan de gehele groep, derhalve ook aan klager, uit veiligheidsoverwegingen een doseerprogramma op te leggen vanwege aangebrachte vernielingen (brandgat in nieuwe bank en sloten geforceerd) en al langer bestaande onrust in de groep. Een doseerprogramma krachtens artikel 23, derde lid, Bjj kan echter niet uit veiligheidsoverwegingen aan de gehele groep worden opgelegd, maar uitsluitend aan een jeugdige op hem betreffende gronden die in dat artikellid worden genoemd. De beroepscommissie acht aannemelijk dat alle jeugdigen van klagers groep, en dus ook klager, in het belang van de orde en veiligheid in de inrichting bij wijze van ordemaatregel als bedoeld in artikel 24, eerste lid onder a, Bjj op hun kamer

zijn geplaatst. Deze ordemaatregel is niet door de directeur maar door de groepsleider opgelegd. Deze was op grond van de wet bevoegd de maatregel voor ten hoogste 15 uren op te leggen. In het licht van de genoemde vernielingen en onrust op de groep kan de beslissing om alle groepsleden, en dus ook klager, op kamer te plaatsen voor een duur van 15 uren niet onredelijk of onbillijk worden genoemd.

Na afloop van die termijn had de directeur de groepsleden, en dus ook klager, op grond van de wet individueel moeten horen om te kunnen vaststellen of hij, ook in klagers geval, diende te beslissen tot het opleggen van de maatregel voor een duur van twee dagen en - na ommekomst daarvan - of de maatregel daarna moest worden verlengd. Klager had daar ook alle belang bij, gezien zijn verklaringen dat hij ten tijde van het gebeuren net een week in de inrichting verbleef, niet betrokken was bij de groep die vernielingen had aangericht en dat hij na terugkomst van school naar zijn kamer moest (08/3306/JA van 12 maart 2009).

In een andere zaak betreffende het doseerprogramma ging het om het volgende. Uit het door de inrichting overgelegde programma volgde dat het doseerprogramma enkel bestond uit eten, luchten (in een luchtkooi), douchen en roken. Vanaf 15 april 2009 was in het doseerprogramma van 11.00 tot en met 12.00 uur opgenomen: 'school/ activiteit/kamer opruimen' en van 14.15 uur tot en met 15.00 uur en van 19.30 uur tot en met 20.30 uur 'activiteit'. Door de vertegenwoordigers van de inrichting kon niet worden aangegeven of klager daadwerkelijk een activiteit was aangeboden en waar deze uit heeft bestaan. Erkend werd dat klager een sober programma is geboden, geen daadwerkelijke behandeling is geboden en dat het doseerprogramma niet goed is uitgevoerd.

De beroepscommissie was van oordeel dat het aan klager aangeboden doseerprogramma het karakter heeft van de ordemaatregel van afzondering in een afzonderingscel zonder dat is aangevoerd noch gebleken dat de gronden van artikel 24, eerste lid, Bjj daartoe noodzaakten. Nu niet was gebleken dat

aan klager in het doseerprogramma, dat 40 dagen heeft geduurd, gemeenschappelijke activiteiten zijn aangeboden die op zijn specifieke situatie waren toegesneden, noch dat aan klager een individueel zorg- en behandelprogramma is aangeboden, zoals door de inrichting is betoogd, heeft de beroepscommissie het beroep materieel gegrond verklaard (09/2702/JA van 18 december 2009).

Inzage straf dossier

De gegevens die worden verzameld in de strafvorderlijke fase vormen het straf dossier. Dit is een wezenlijk ander dossier dan het dossier waar de artikelen 63 Bjj en 66 tot en met 71 van de Rjj op zien en dat door een j.j.i. over een jeugdige wordt samengesteld. Een preventief gehechte jeugdige heeft belang bij een goede voorbereiding op zijn strafzaak en hij dient voorafgaand aan de strafzitting in beginsel de beschikking te hebben over zijn straf dossier, zonder dat dit in plaats of tijd wordt beperkt (09/1974/JA van 7 oktober 2009).

Wet op de jeugdzorg

Er zijn dit jaar geen schorsings- en/of beroepszaken krachtens de Wet op de jeugdzorg ontvangen.

3.4 Terbeschikkingstelling

Beslissingsbevoegdheid

Beslissingsbevoegdheid ten aanzien van met rechterlijke machtiging opgenomen verpleegde (aan wie geen tbs is opgelegd) in een kliniek met zowel een bopz-bestemming als een tbs-bestemming: volgens de beroepscommissie is de beklagcommissie niet bevoegd te treden in klachten over de externe- en interne rechtspositie van deze verpleegde (08/1697/TA van 30 januari 2009).

Externe rechtspositie: klager is vanuit GGZ-instelling in Veldzicht geplaatst in afwachting van doorplaatsing naar andere GGZ-inrichting en klaagt over uitblijven van die doorplaatsing. De beroepscommissie is van oordeel dat klager, die onvrijwillig in het als algemeen psychiatrisch ziekenhuis aangewezen Veldzicht verblijft, niet valt onder die categorieën verpleegden als vermeld in artikel 4 Bvt

op wie de Bvt van toepassing is.

Interne rechtspositie: klagers klacht ziet verder op het niet onbegeleid op het achterterrein van Veldzicht mogen verblijven. De beroepscommissie is van oordeel dat een met een bopz-machtiging opgenomen patiënt moet kunnen afgaan op de bepalingen van de Wet bopz om te weten hoe zijn interne rechtspositie is geregeld. In de Wet bopz noch in de Bvt is aangegeven dat de Wet bopz niet van toepassing zou zijn en de Bvt wel van toepassing zou zijn op een met een rechterlijke machtiging geplaatste patiënt in een inrichting die een aanwijzing heeft als algemeen psychiatrisch ziekenhuis en die tevens is aangewezen als tbs-inrichting (volgens de uitspraak van de rechtbank Utrecht van 11 augustus 1999, nr. 86457/HA ZA 98-1203, kBJ/BOPZ-Jurisprudentie 1999, nr. 66).

Afdeling voor ongewenst verklaarde vreemdelingen in Veldzicht te Balkbrug (Noord 3)

Klagers verblijf in beperkingen op de afdeling Noord 3, het ontbreken van op resocialisatie in Nederland gerichte behandeling en van verlof tijdens klagers verblijf op die afdeling, leveren volgens de beroepscommissie geen strijd op met artikel 2 Bvt of artikel 5 EVRM en kunnen, bij afweging van alle in aanmerking komende belangen, evenmin als onredelijk of onbillijk worden aangemerkt. Artikel 2 Bvt staat er in beginsel niet aan in de weg dat ongewenst verklaarde vreemdelingen de tenuitvoerlegging van de tbs ondergaan op een afdeling met een soberder regime dan gebruikelijk, zonder op resocialisatie in Nederland gerichte behandeling, indien na hun uitzetting in hun verdere behandeling en eventuele resocialisatie kan worden voorzien in het land van herkomst. Met betrekking tot het beroep op artikel 5 EVRM overweegt de beroepscommissie dat met de vrijheidsbeneming van degenen aan wie tbs met dwangverpleging is opgelegd (mede) wordt beoogd de maatschappij te beschermen. Het enkele ontbreken van een op resocialisatie gerichte behandeling tijdens die vrijheidsbeneming brengt dan ook niet mee dat die vrijheidsbeneming niet in overeenstemming is met

het doel daarvan (08/1826/TA van 20 januari 2009).

Longstay/longcare.

Gelet op de uitgebrachte rapportages en adviezen omtrent klagers diagnose, behandelbaarheid en delictgevaarlijkheid heeft de Minister er in 2006 in redelijkheid van uit mogen gaan dat een longstayvoorziening als de meest aangewezen plaats voor tenuitvoerlegging van de tbs moest worden aangemerkt. Namens de inrichting is te kennen gegeven dat het huidige hoge beveiligingsniveau op de longstay-afdeling waar klager verblijft mogelijk niet langer noodzakelijk is en dat de inrichting bereid is medewerking te verlenen aan het onderzoeken van de mogelijkheden klager in de GGz-Eindhoven te plaatsen. Op grond hiervan bestaat naar het oordeel van de beroepscommissie gerede twijfel of de beslissing tot plaatsing op een longstay-afdeling thans als redelijk en billijk kan worden aangemerkt. Die twijfel moet in het voordeel van klager worden uitgelegd. Daarbij neemt de beroepscommissie het volgende in aanmerking. Het nieuwe beleidskader forensische zorg is thans niet op klager van toepassing omdat het pas op 1 juni 2009 in werking treedt. Weliswaar heeft de staatssecretaris medegedeeld dat vóór die datum een aanvang wordt gemaakt met een herbeoordeling van alle verpleegden die langer dan drie jaar in een longstayvoorziening verblijven, maar het is onduidelijk of klager voor die herbeoordeling in aanmerking komt, gelet op het feit dat de onderhavige procedure heeft meegebracht dat de longstaystatus van klager niet definitief is geworden. Klager heeft weliswaar de mogelijkheid een verzoek om overplaatsing naar een GGz-voorziening in te dienen, maar dat betekent een nieuwe procedure met alle vertragingen van dien. Aangezien voldoende aanwijzingen bestaan dat klager mogelijk in een longcarevoorziening zou kunnen worden geplaatst, dient de mogelijkheid daartoe reeds nu te worden onderzocht (06/2962/TB-eindbeslissing van 11 mei 2009).

Plaatsing/overplaatsing longstay

In het Beleidskader Longstay Forensische Zorg van 19 januari 2009 wordt als eerste instroomcriterium genoemd: 'Er bestaat risico dat de tbs-gestelde een ernstig delict pleegt. Dit risico voor fysieke schade van anderen is zodanig groot dat de maatschappij daartegen moet worden beschermd. Het risico blijkt uit een recente risicotaxatie (niet ouder dan een jaar). Het hoeft overigens niet per se zo te zijn dat betrokkene reeds een dergelijk ernstig delict heeft gepleegd'.

Volgens de risicotaxatie (HCR-20) is bij klager sprake van een hoog risico op terugval in gewelddadig gedrag. In de zesjaarsverlengingsrapportage wordt aangegeven dat er risico is op recidief van gewelddadig gedrag. In het beleidskader wordt gesteld dat het niet zo hoeft te zijn dat de tbs-gestelde reeds een dergelijk delict heeft gepleegd. De beroepscommissie is gezien het voorgaande van oordeel dat klager aan het genoemde criterium voor een longstayplaatsing voldoet (09/1565/TB van 12 november 2009).

Eind december 2009 heeft de beroepscommissie voor het eerst geoordeeld dat zij bevoegd is beroepen tegen voortzetten longstayplaatsing, niet overplaatsen naar behandelinrichting dan wel uitblijven van herbeoordeling door de Landelijke Adviescommissie Plaatsing als bedoeld in het Beleidskader longstay forensische zorg te behandelen. Een aanlooperperiode van één jaar vanaf 1 juni 2009 voor implementatie van dit beleidskader acht zij acceptabel. Uitblijven van herbeoordeling moet vanaf 1 juni 2010 in beginsel onredelijk of onbillijk worden geacht (09/1677/TB van 29 december 2009).

Passantentermijn (artikel 12 Bvt)

Eerste uitspraak, waarbij de beroepscommissie oordeelt dat een redelijke wetsuitleg met zich meebrengt dat beroep tegen de voortzetting van de passantentermijn als bedoeld in artikel 12 Bvt openstaat vanaf het moment dat deze termijn vier maanden heeft geduurd (09/544/TP van 2 oktober 2009).

Wachttermijn Fokkenswachtende (artikel 76 Pbw)

Eerste uitspraak, waarbij de beroepscommissie oordeelt dat een niet-detentieongeschikte Fokkenswachtende, gelet op zijn jeugdige leeftijd (hij was ten tijde van de bewezenverklarde feiten zestien jaar en ten tijde van de behandeling van het beroep net achttien jaar) binnen drie maanden nadat eenderde van de opgelegde gevangenisstraf ten uitvoer was gelegd, in een tbs-inrichting geplaatst had moeten worden. De beroepscommissie is van oordeel dat het voor jeugdige personen, zoals klager, die nog volop in ontwikkeling zijn, van het grootste belang is dat een tbs-behandeling zo snel mogelijk aanvangt (09/224/TP van 19 oktober 2009).

Interview met dhr. B. Cicek

(gedetineerde, tevens lid van de Gedetineerdencommissie)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'?

Dit is de droom van elke gedetineerde. Ik ben verbaasd maar ook verheugd dat er mensen blijken te zijn die zich hiermee bezig houden, dat er eindelijk een organisatie opstaat die om mensen geeft. Rechten voor gedetineerden zijn er al meer dan vijftig jaar maar ik had eigenlijk het gevoel dat de Staat ons vergeten was. Maar dit geeft weer hoop. We worden niet vergeten!

Welk beginsel spreekt u het meeste aan? Waarom?

Ze spreken allemaal aan! Het gaat om ons, de gedetineerden. Wij staan centraal.

Welk beginsel spreekt u het minste aan? Waarom?

Ik vraag me wel af of het allemaal haalbaar is, maar alle beginselen spreken me aan.

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Heel moeilijk. Ikzelf begrijp ze gelukkig maar de gemiddelde gedetineerde zal dit niet begrijpen. Daarvoor is het stuk veel te moeilijk. Het had korter gekund, en duidelijker.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht op 'goede bejegening' vestigt?

Het geeft mij en de andere jongens weer hoop dat we toch niet vergeten zijn. Rechten voor gedetineerden bestaan al meer dan vijftig jaar. Wat wil men hiermee bereiken? Dat vraag ik mij wel af? Waarom doen ze dit? Waarom maken ze zo'n stuk? Wat heeft hen op het idee gebracht? Wat voor mij ook niet duidelijk is, is waarom het nu ineens wel kan. Waarom er nu ineens zo'n stuk komt terwijl gedetineerden in Nederland al vijftig jaar rechten hebben. Maar ik vind het wel positief! Eindelijk worden de mensen in Nederland wakker!

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

Er staat niks in over het gezin. Wij hebben buiten de inrichting een vrouw, we hebben kinderen. Op deze manier groeien we uit elkaar. We zouden meer bezoekmogelijkheden moeten krijgen. Kinderen in Nederland zijn leerplichtig. Ik heb drie zonen. Ze gaan van maandag tot en met vrijdag naar school. Vertelt u mij eens, wanneer kunnen zij dan bij mij op bezoek komen? Het gezin is op deze manier ook slachtoffer, door mij! Zo groeien ik en mijn gezin uit elkaar.

Merkt u er nu al iets van dat in de inrichting aandacht wordt besteed aan (een voorloper van) de nota 'Goed bejegenen'? Zo ja, wat merkt u daarvan?

Ja, maar het is onder de maat. Het dagprogramma is te kort; om vijf uur 's middags zitten wij alweer achter gesloten deuren. De mensen (het personeel) bedoelen het goed, hoor. Maar ik zit hier nu achteneenhalf jaar en in die tijd zijn we alleen maar achteruit gegaan in regime. Het is allemaal minder geworden. Ik ben bang dat – als het zo door gaat – we over vijf jaar een grote explosie onder gedetineerden krijgen. We worden hier helemaal niet begeleid. Daardoor ga je hier nog criminelier naar buiten dan toen je naar binnenkwam. Het contact met p.i.w.-ers is sterk afgenomen sinds de invoering van het sober regime.

Wat zou verbeterd kunnen worden?

Er zou meer contact moeten zijn, met onder andere de p.i.w.-ers. Zeventig procent van de gedetineerden hier

leeft in een fantasiewereld, die mensen zijn ziek. Nederland heeft de beste gevangnissen van Europa, maar er is geen begeleiding. Wat heb je er dan aan dat je zo'n mooie gevangenis hebt. Voor 360 gedetineerden zijn hier drie psychologen. Dat is toch veel te weinig. En dan kiest men voor de makkelijke weg: alles onderdrukken met medicijnen. Dat is niet de oplossing. Niet alles is zwart-wit; er is ook grijs.

Er zou meer begeleiding moeten komen. Het geld daarvoor is er toch ook gewoon. Een voorbeeld: We hebben hier hele mooie leslokalen met dure apparaten. En wat doen we? Twee bouten in een doos gooien: inpakwerk!

Zouden de beginselen zoals door de RSJ geformuleerd, hierbij een hulpmiddel kunnen zijn?

Zeker, zeker. Ik ben alleen bang dat het niet haalbaar zal zijn. Er komt ook steeds weer wat nieuws, steeds nieuw beleid.

Denkt u dat 'goede bejegening', zoals dat in de nota is uiteengezet, levensvatbaar is? Of is het niet haalbaar?

In principe is het haalbaar maar hier op deze vloer, is het in de praktijk niet haalbaar.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

De minister zou een goed onderzoek moeten (laten) doen en met eigen ogen komen kijken hoe het hier is. Kijk, neem het geluid van een trommel. Van een afstand klinkt het misschien heel leuk, maar als dichtbij komt moet je misschien wel je handen voor je oren doen. Daarom moeten de mensen zelf hier komen vragen hoe het gaat. Maak gebruik van onze meningen en ervaringen. Wij hebben de tijd. Ik heb zelf levenslang.

Wilt u nog iets opmerken?

Ik zou best willen helpen bij het opvoeden van jonge gasten die hier binnen komen. Sommigen slikken heel veel pillen, drugs en dergelijke. Misschien kan ik die jongens helpen. Dan krijgen ze misschien geen levenslang zoals ik. Dan kan ik iets nuttigs doen voor de samenleving.

Ik ben een kind van de Staat. De Staat heeft mij geadopteerd maar zorgt niet voor mij.

Interview met dhr. E.M. Heesterman

(plv. vestigingsdirecteur bij de p.i. Alphen aan den Rijn)

Ik maak graag een opmerking vooraf. Als er op dit moment iets in de aandacht staat, is het wel bejegening. Wij zitten nu volop in de uitvoering van Modernisering Gevangeniswezen (MGW). We laten het oude los (nemen het goede mee) en zijn bezig het nieuwe te implementeren. Dat laatste zal in 2010 gebeuren. Dan moeten er grote stappen worden gemaakt. De nota van de RSJ sluit hier perfect bij aan. Wat er in de nota staat sluit namelijk grotendeels aan bij MGW. Daar zit weinig lucht tussen.

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'? Spreken ze u aan? Waarom wel/niet?

De beginselen spreken mij aan. De één wat meer dan de ander. Er worden beginselen aan de harde en aan de zachte kant genoemd. Aan de harde kant zijn wij altijd al goed geweest, vind ik. De zachte kant mag en moet meer worden ontwikkeld. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan motiverende bejegening.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan en waarom?

De beginselen die betrekking hebben op het op de zachte kant: hoe ga je met een gedetineerde om, hoe geef je hem perspectief. Daar ligt onze uitdaging en daar is de meeste ontwikkeling nodig. Ik noem in dit verband ook de levensloopbenadering. Dit lange termijn denken spreekt mij aan.

Welk beginsel spreekt u het minste aan en waarom?

De beginselen van de harde kant, omdat wij die al aardig op orde hebben. Ik denk daarbij aan het beginsel van veiligheid in detentie. Op dat vlak ligt gewoon minder uitdaging. Niet dat deze beginselen niet belangrijk zijn, want dat zijn ze wel, maar het beeld dat de RSJ erover beschrijft is niet anders dan het beeld zoals het nu al is.

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ja, het geheel is helder en duidelijk opgeschreven en daarmee zeer leesbaar. De kracht van de nota zit in het feit dat steeds concrete voorbeelden worden genoemd. Dat maakt het voor ons als organisatie ook handzaam om te gebruiken.

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

De nota is heel erg vanuit de aanbodkant geschreven. Er is ook nog de kant van de gedetineerden. Van hen mag je ook iets verwachten. Als een gedetineerde niet bereid is om mee te werken, dan moet je als organisatie ook 'nee' kunnen zeggen. Dan moet je de vrijheid hebben om de tijd en energie te steken in die gedetineerden die wel willen. Geld en andere middelen zijn immers beperkt.

Besteedt u/de inrichting in de praktijk van alle dag aandacht aan 'goede bejegening'?

Ja. Zo is 'motiverende bejegening' nu een hot item bij ons. In 2010 wordt iedereen in de inrichting, leidinggevenden en medewerkers, hierin getraind. Dit gebeurt overigens niet alleen in de p.i. Alphen aan den Rijn, maar in alle inrichtingen en is een belangrijk onderdeel van MGW.

Hoe gebeurt dat? Wat doet u daar zelf aan?

We communiceren ‘motiverend leidinggeven’ nu met iedereen. Voor p.i.w.-ers kan het bijvoorbeeld verdraaid lastig zijn om een gedetineerde op de juiste manier aan te spreken. Voor je het weet, escaleert iets kleins en mondt dat uit in een klachtzaak terwijl dat, met een andere benadering, helemaal niet nodig was geweest. We monitoren één en ander aan de hand van indicatoren – aantal rapporten, klachten, etc. – en bespreken de verschillen die er tussen de verschillende teams zijn en de mogelijke verbeteringen. Sommige medewerkers hebben nog een hele slag te maken.

Waar liggen eventuele mogelijkheden tot verbetering?

Er zijn tal van mogelijkheden om nog te verbeteren. Denk aan het MGW-traject. De nota van de RSJ is vooral gericht op de ingeslotenen, maar het is ook van belang dat je elkaar binnen je eigen organisatie op een goede manier bejegt. Hoe spreek je elkaar aan, hoe ga je met elkaar om, hoe motiveer je collega’s, etc. Ook hier kunnen wij nog wel stappen zetten. Hoewel ik geen wetenschapper ben, zou het zomaar eens zo kunnen zijn dat de wijze waarop je met elkaar in de inrichting omgaat ook iets zegt over de wijze waarop je met gedetineerden omgaat.

Zijn de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, in dit opzicht een hulpmiddel?

Ja. Het stuk is goed opgebouwd en bevat de basisbehoeften die je ook in het normale leven mag verwachten: een motiverende, veilige omgeving waarin je gehoord mag worden.

Hoe gaat u straks verder met de door de RSJ geformuleerde beginselen? Hoe gaat u ervoor zorgen dat het personeel voldoende bekend raakt met deze beginselen?

Het is een compact en helder stuk. Het is niet alleen geschikt voor de directeur, maar voor elke medewerker. Ik zal bezien in hoeverre de nota onderbouwend kan zijn aan de implementatie van MGW. Ik verwacht dat mijn mededirectieleden het stuk zullen omarmen. Zoals al gezegd, sluit het stuk goed aan bij MGW. Ik sluit niet uit dat we het stuk tot op het laagste niveau in de organisatie gaan bespreken.

Is ‘goede bejegening’ zoals in de nota uiteengezet, levensvatbaar? Of is het eigenlijk te utopistisch of te idealistisch?

Zeker niet. Het straalt een gezonde ambitie uit. Die ambitie vind ik overigens niet eens heel hoog en zelfs voor de hand liggend. Er zijn wel beperkingen. We zouden alles wel willen doen, maar hebben niet altijd de (financiële) middelen. We moeten dus slim en efficiënt met de beschikbare middelen omgaan. Daarnaast speelt de vraag of er voldoende goed geschoold personeel voorhanden is. Het ontwikkelen van ‘vakmanschap’ (belangrijk thema binnen MGW) zal een voorwaarde zijn.

In het proces moet je dus keuzes maken, d.w.z. je moet de ruimte hebben om te zeggen “in jou investeren we wel en in jou niet”. Dit mag nog wel wat nader worden gedefinieerd en de (financiële) middelen kunnen dan kaderstellend zijn.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota ‘Goed bejegenen’ moeten omgaan?

Als ik minister van Justitie zou zijn, zou ik het stuk positief ontvangen c.q. omarmen. Aan de mensen die met de uitvoering zijn belast, zou ik vervolgens vragen wat er binnen de beschikbare middelen te realiseren is.

Hoofdstuk 4 Organisatie en secretariaat

4 Organisatie en secretariaat

4.1 Raadsleden

Nieuwe raadsleden in 2009

dr. H.J.P. Kroeze

Vertrokken raadsleden in 2009

mr. D.A. Flinterman

dr. M. Smit

mr.dr. M.L.C.C. de Bruijn

mr. H.E.G. Peters

mr. M.J.C. van Kamp

prof. dr. J. Junger-Tas

prof. dr. I. Weijers

mr. F.G.A. ten Siethoff

prof. mr. C. Kelk (plv. lid)

mr. I.E. de Vries

mr. J.M. van der Vaart (plv. lid)

Herbenoemde raadsleden in 2009

prof. dr. mr. L.M. Moerings

prof. dr. W.J. Schudel

mr. drs. F.A.M. Bakker

drs. M.F. Brederode-Zwart (plv. lid)

drs. R. Vogelenzang (plv. lid)

Werving nieuwe raadsleden

In mei 2009 heeft het bestuur zich gebogen over de samenstelling van de Raad en over de gewenste en noodzakelijke aanvulling van expertise. Omdat er op korte termijn behoefte was aan voorzitters van beroepscommissies werden reeds in de zomer van 2009 twee rechters geworven, die per 1 januari 2010 als nieuw raadslid zijn begonnen.

In het laatste kwartaal van het jaar is vervolgens een uitgebreide wervingscampagne van start gegaan. Bijna 250 personen toonden hun belangstelling voor het raadslidmaatschap. Verspreid over de secties en gefaseerd tot begin 2011 zullen ruim 20 nieuwe raadsleden worden aangetrokken en instromen. In de loop van het eerste kwartaal van 2010 wordt de selectieprocedure afgerond.

4.2 Vacatiegeldenbesluit

In 2009 werd een nieuw vacatiegeldenbesluit van kracht voor de RSJ. Het oude besluit was nog gebaseerd op de Tijdelijke Instellingswet RSJ en is nu aangepast aan de actuele taken en werkzaamheden van de Raad. Het besluit kent een terugwerkende kracht tot 1 januari 2009.

4.3 Belangrijke contacten in 2009

Naast de overleggen op uitvoeringsniveau (zie paragrafen 2.6 en 2.7) voert de Raad periodiek overleg met bewindslieden, met inspecties op het terrein van de Raad en met beleidsmakers en bestuurders uit het werkveld van de Raad.

Eind 2009 sprak het bestuur van de Raad met de minister en de staatssecretaris van Justitie.

Tijdens het overleg van het bestuur van de Raad met de hoofddirectie DJI werd, mede vanwege de vele ontwikkelingen in het penitentiaire veld, besloten in plaats van één keer, voortaan twee keer per jaar bijeen te komen.

4.4 Klachtafhandeling

In 2009 werd er tweemaal een klacht ingediend over het functioneren van de Raad. Een echtpaar, dat bij de RSJ bezwaar had aangetekend tegen het niet verlengen van een beginseltoestemming voor adoptie, vond dat hun zaak door de adoptieadviescommissie van de RSJ niet serieus en zorgvuldig was behandeld. Nader onderzoek leidde echter tot de conclusie dat de commissie zorgvuldig en geheel volgens de geldende procedures te werk is gegaan. De klacht werd dan ook ongegrond verklaard.

Een tweede klacht kwam van een ex-gedetineerde, die zijn standpunt in een beroepszaak mondeling wilde toelichten, zich tijdig bij de inrichting had gemeld, maar bij wie het vanwege de beveiligingsprocedure enige tijd duurde voordat hij bij de ruimte aankwam waar de commissie zitting hield. Die was inmiddels echter vertrokken. Voor de commissie was het de laatste zaak van de dag; na een korte wachttijd werd geconcludeerd dat klager blijkbaar niet ter zitting zou verschijnen. Ten aanzien

van deze klacht werd geoordeeld dat er hier sprake was van een ongelukkige samenloop van omstandigheden. De klager werd in de gelegenheid gesteld bij een hernieuwde behandeling van zijn beroep op zitting te verschijnen.

4.5 Personeel en organisatie

Nieuwe medewerkers in 2009

mr. M.A.C. Herweijer (afd. advies)
C.O.J. Hooplot (afd. rechtspraak)
mr. L. Kersten (afd. rechtspraak/advies)
drs. M. Kruissink (afd. advies)
drs. Th.J.S.M. Molijn (stafbureau)
P. Pesch (stafbureau)
A. Super (afd. rechtspraak)

Vertrokken medewerkers in 2009

drs. A.E. Hessels (afd. advies)
mr. A. van der Horst (afd. advies)
drs. N.M. Mertens (afd. advies)
mr. P.N. van der Veer (afd. advies)
M. Bouisaghouane (afd. rechtspraak)

Stagiaires in 2009

W. Chikoeri (afd. advies)
A. Jagt (afd. advies)
P. Lie Kie Sang (afd. rechtspraak)
S.M. Badloe (afd. advies)
A.A. Dadji (afd. rechtspraak)

Reorganisatie

Per 1 februari 2009 is de reorganisatie van het secretariaat formeel voltooid.

De nieuwe organisatie is simpel van structuur (twee afdelingen voor de primaire processen rechtspraak en advies, aangevuld met een klein stafbureau), heeft korte lijnen en een klein managementteam, kent op diverse niveaus allroundmedewerkers en gaat uit van een taak- en resultaatgerichte cultuur en een structurele samenwerking tussen de afdelingen.

De medewerkers hebben hun definitieve plaatsingsbesluiten gekregen en er zijn geen bezwaren ingediend. In september/oktober werd de tweejaarlijkse personeelsenquête uitgezet (een medewerkerstevredenheidsonderzoek), waarvan de resultaten in december beschikbaar kwamen. De respons was goed (78%) en de resultaten waren zonder meer bevredigend. Er werd flinke vooruitgang geboekt ten opzichte van 2007 (toen de resultaten ook reeds goed waren) en op veel onderdelen waren er opvallende positieve scores, zowel in absolute als in relatieve zin (er is ook een rijksbrede benchmark gemaakt). Zo zijn de secretariaatsmedewerkers tevreden over de inhoud van het werk, de ruimte en de verantwoordelijkheden, die ze krijgen, over hun leidinggevend en over de organisatie.

Ook op de vragen over het reorganisatieproces en de (eerste) resultaten van de reorganisatie werd over het algemeen positief gescoord.

Wat betreft het personeelsbeleid was er in 2009 extra aandacht voor diversiteitsbeleid, voor integriteit op de werkvloer, voor het opvangen van een eventuele griepandemie en voor de nieuwe wijze van omgaan met ziekteverzuim, het zogeheten "eigen-regie-model".

Het ziekteverzuimpercentage in 2009 bedroeg 5,4% (2008: 4,1%). De spreiding over de maanden was echter ook groot (januari: 9,2%; december: 1,5%). Vooral in de eerste helft van het jaar was het verzuimpercentage relatief hoog vanwege enkele langdurig zieken.

Met de implementatie van het automatiserings-systeem P-direkt volgde de RSJ de rijksbrede ontwikkelingen op dit terrein.

Financiën

Mede dankzij de reorganisatie is er ook financieel orde op zaken gekomen. De afgelopen jaren werd het budget jaarlijks incidenteel aangevuld door het departement, maar het nieuwe organisatie- en formatieplan vormde de reden om deze periodieke aanvulling structureel te formaliseren. Tevens werd het budget verhoogd vanwege de consequenties van het nieuwe vacatiegeldenbesluit.

Met de opbouw van de nieuwe organisatie konden de uitgaven (ongeveer 2,95 miljoen) binnen de financiële kaders (ruim 3,1 miljoen) blijven.

De uitgaven waren globaal genomen als volgt verdeeld:

Personele kosten	2,35 mln
Vacatiegelden	0,35 mln
Materiële kosten	0,25 mln

Huisvesting/herinrichting

In 2009 zijn de plannen voor herinrichting van het kantoor van het secretariaat aan de Parkstraat in Den Haag geconcretiseerd. Eind 2009 is op basis van een vastgesteld bestek het gunningstraject voor aannemers gestart. Een deel van de medewerkers is inmiddels in december elders in het pand van een tijdelijke werkplek voorzien. Begin 2010 wordt een start gemaakt met de verbouwingen.

Evaluatie RSJ

In 2009 zijn de voorbereidingen gestart voor een evaluatieonderzoek naar het werk van de RSJ. Nadat (mede in het kader van de nieuwe Instellingswet RSJ) in 2004 in opdracht van het ministerie door het Verweij-Jonker Instituut een onderzoek is gedaan naar de wijze waarop de Raad zijn taken uitvoert, heeft de Raad zelf aangegeven dat het goed zou zijn het raadswerk eens in de zes jaar door een extern bureau te laten evalueren. Het onderzoek zal in 2010 worden uitgevoerd door de DSP-groep.

Interview met mw. drs. S. de Koning

(inrichtingsarts bij de p.i. Alphen aan den Rijn)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'? Spreken ze u aan? Waarom wel/niet?

Ik vind het hartstikke goed dat de RSJ hiermee bezig is. De beginselen spreken mij ook aan. Je probeert gedetineerden van nature al goed te bejegenen, maar of dat altijd lukt weet je niet. Ik vind dat in het contact met gedetineerden voldaan moet worden aan de eisen van professionaliteit en ethiek. Als arts heb ik veel contact met gedetineerden. Tijdens de gesprekken die ik voer, luchten gedetineerden regelmatig hun hart. Hoewel je niet alles moet geloven wat er wordt gezegd, blijkt toch wel dat het niet altijd goed gaat in de bejegening van gedetineerden. Dat neemt niet weg dat de bejegening in de basis wel in orde is.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan en waarom?

Het beginsel van individualisering. Per gedetineerde past een andere benadering. In het Psycho Medisch Overleg, waarin de arts, psychiater en het maatschappelijk werk zijn vertegenwoordigd, proberen wij de gedetineerden ook op deze manier te benaderen.

Welk beginsel spreekt u het minste aan en waarom?

Er is geen beginsel bij dat mij niet aanspreekt. Iets anders is dat er beginselen zijn genoemd die heel belangrijk zijn maar in de praktijk van alle dag (nog) niet functioneren. Ik denk daarbij aan het beginsel van fatsoenlijke omgang. Er moet nog heel veel worden gedaan om dat te realiseren.

Een probleem doet zich in dit verband bijvoorbeeld voor met psychiatrische patiënten. In mijn beleving zijn er niet voldoende goed geschoolde mensen in onze inrichting om deze kwetsbare groep goed te begeleiden. Daardoor kan er agressie op de afdeling ontstaan en escalatie van gedrag.

Een ander voorbeeld betreft het beginsel van een zinvolle regime. Er wordt gesproken over wisselingen in het dagsysteem. Dat klinkt leuk, maar die wisselingen zijn er gewoon niet. Juist door alle bezuinigingen is er in de inrichting in dit opzicht een flinke stap terug gedaan.

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ik kan het geheel lezen en begrijp het ook wel, maar moet soms wel een paar keer lezen om goed te begrijpen wat er staat. Ik vind het echte ambtenarentaal. Het zou veel toegankelijker moeten worden opgeschreven. Ik denk dat het voor veel personeelsleden moeilijk te lezen is.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht vestigt op 'goede bejegening'?

Ik vind dat heel goed. Soms verdwijnt dit onderwerp wat naar de achtergrond, maar het is goed dat het door de RSJ weer in beeld is. Het is wel zaak dat de overheid nu met concrete plannen komt, zoals bijvoorbeeld het bijscholen van personeel en het creëren van speciale units voor gedetineerden met psychiatrische problemen. Er zijn tegenwoordig veel gedetineerden met een psychiatrisch ziektebeeld. De scholing van de medewerkers van de inrichting is over het geheel genomen onvoldoende om deze categorie gedetineerden adequaat tegemoet te treden. Daardoor kan onnodige agressie ontstaan. Goed opgeleid personeel kan in dit opzicht veel betekenen. Als artsen krijgen wij op dit moment bijscholing en dat is hard nodig. De PPC's, die er sinds

kort zijn, zijn een stapje in de goede richting, maar er zijn maar vijf PPC's. In alle inrichtingen, ook in die van ons, moest juist een stapje terug worden gedaan en dat is jammer. Ik hecht er overigens aan om te zeggen dat de p.i.w.-ers goed hun best doen en goed gemotiveerd zijn, maar helaas krijgen zij onvoldoende scholing.

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

In de nota is onderbelicht gebleven dat het gevangeniswezen met enorme bezuinigingen is geconfronteerd. Door die bezuinigingen is goed bejegenen zeer moeilijk geworden. De beginselen zijn allemaal heel mooi. Ook de weg terug naar de maatschappij is prachtig omschreven, maar de realiteit is een andere. Nog steeds komt het voor dat gedetineerden met hun plunjebaal zo maar op straat worden gezet, terwijl er verder niets voor hen is geregeld. Dat vind ik vreselijk en onmenselijk.

Besteedt u/de inrichting in de praktijk van alle dag aandacht aan het beginsel van de minimale beperkingen (gelijke zorg binnen en buiten de inrichting)? En hoe gaat dat dan?

Ik probeer de mensen binnen de inrichting net zo te behandelen als de mensen van buiten de inrichting. Mensen hebben recht op dezelfde behandeling en die probeer ik dan ook te geven. Mijn collega's hebben dezelfde houding en benadering. Ik wil nooit weten waarom iemand is gedetineerd. Dat leidt alleen maar af. Gedetineerden zijn gewoon mensen als iedereen. Ik behandel iedereen gelijk.

Waar liggen eventuele mogelijkheden tot verbetering?

Die liggen op het terrein van scholing. Als ik naar mijzelf kijk, ben ik in de basis huisarts. Ik word nu geschoold als penitentiair geneeskundige. Concreet betekent dit dat ik bijvoorbeeld veel bijleer over verslavingszorg. Zijn de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, in dit opzicht een hulpmiddel? Ja, maar dan moeten die beginselen wel wat toegankelijker worden opgeschreven. Uiteindelijk wil je gedetineerden zo goed mogelijk terug laten keren in de maatschappij en daar helpt de nota van de RSJ zeker bij.

Hoe gaat u straks verder met de door de RSJ geformuleerde beginselen?

Zoals ik al deed. Ik denk niet dat mijn handelen anders wordt. Het is wel goed om, met de beginselen in de hand, weer even in de spiegel te kijken. Ik probeer altijd al zo goed mogelijk mijn best te doen.

Is 'goede bejegening' zoals uiteengezet in de nota, levensvatbaar? Of is het eigenlijk te utopistisch of te idealistisch om het daadwerkelijk in de praktijk te brengen?

Voor een deel zeker levensvatbaar, maar niet alles is uitvoerbaar. Bovendien is het zo dat er altijd wel 'een rotte appel' tussen het personeel zit. Soms wordt een gedetineerde simpelweg door het personeel getreiterd. Gelukkig niet vaak, maar het gebeurt. De nota mag nog zo mooi zijn, maar als iemand kwaad wil dan kan dat. Honderd procent goede bejegening is dus een utopie.

In het geval wij tegen een hiervoor bedoelde misstand aanlopen dan melden wij dit altijd bij de directie, die daar dan adequaat mee omgaat. Overigens is het een tip om gedetineerden en personeel niet te lang bij elkaar op een afdeling te laten. Regelmatig rouleren kan een hoop ellende voorkomen. Dat gebeurt nu nog te weinig. Zou dat wel gebeuren, dan levert dat ook een bijdrage aan goede bejegening.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

1) meer ruimte geven voor nascholing, 2) minder bezuinigen en 3) meer geld beschikbaar stellen voor 'special care - patiënten. Nu zitten gedetineerden soms wekenlang in een isoleercel, terwijl ze in de FOBA thuishoren.

Maar omdat daar geen plaats is en er ook overigens onvoldoende geschikte opvangmogelijkheden zijn, belanden dit soort mensen, zoals gezegd, vaak wekenlang in een isoleercel. Ik vind dat heel triest en dat zou niet mogelijk moeten zijn in Nederland. Door alle bezuinigingen moet steeds minder personeel dezelfde klus klaren en dat wordt steeds moeilijker. Dat heeft zijn weerslag op de wijze van bejegening.

Interview met dhr. O. Wielzen

(p.i.w.-er bij de p.i. Alphen aan den Rijn)

Wat vindt u van de beginselen van 'goede bejegening'?

Om eerlijk te zijn, vind ik dit een prima stuk, alleen wordt er hier al mee gewerkt. Zo valt te lezen bij het beginsel van fatsoenlijke omgang: "Van de medewerker mag worden verwacht dat hij professioneel, en zonder aanzien des persoons, tegenover de ingeslotene optreedt. Het professioneel omgaan met ingeslotenen, in alle situaties die zich daarbij voordoen, is een vak". Zo werken wij al. Het is een prima stuk.

Wij zijn niet degenen die moeten straffen. Wij moeten ervoor zorgen dat de straf die de rechter heeft opgelegd hier kan worden uitgevoerd. Tevens hebben wij een beveiligingstaak. Je moet goed bedenken dat als je mensen als beesten behandelt, ze later ook als beesten weer terug komen in de maatschappij. Dat is juist niet de bedoeling.

Welk beginsel spreekt u het meeste aan? Waarom?

Het beginsel van een zinvol regime maar dan vooral het in de nota genoemde voorbeeld van gedetineerden die zelf medeverantwoordelijk zijn voor het schoonhouden van leefruimtes, in plaats van dat dit door (betaalde) reinigers wordt uitgevoerd. Dat spreekt mij heel erg aan. Ik vind het een beter idee als gedetineerden daar – als groep – zelf verantwoordelijk voor zijn. Dat is ook leerzaam voor het leven in de maatschappij.

Welk beginsel spreekt u het minste aan? Waarom?

Het beginsel van het rechtsburgerschap, en dan vooral de mogelijkheid van het uitoefenen van het kiesrecht voor gedetineerden. Ik vind dat nou niet direct het belangrijkste beginsel. Verder zie ik daar ook allerlei praktische problemen. Hoe wil men dat doen?

Vindt u de beginselen begrijpelijk? Zijn ze begrijpelijk opgeschreven?

Ze zijn wel begrijpelijk opgeschreven, maar sommige delen zouden wel wat toegankelijker opgeschreven mogen worden. Het is soms wat ambtelijke taal. Nou heeft niet al het inrichtingspersoneel zo'n heel geweldige opleiding en daarom zal dit stuk voor veel mensen iets te ingewikkeld zijn.

Wat vindt u ervan dat de RSJ met zo'n nota speciaal de aandacht op 'goede bejegening' vestigt?

Ik vind dat heel prima! Er moet aandacht aan besteed worden. Het is heel belangrijk. In de nota staat heel duidelijk hoe je 'goed bejegenen' moet doen. Als een gedetineerde jou als p.i.w.-er bijvoorbeeld een grote bek geeft, gooi dan niet kwaad die deur dicht maar ga met hem gaan praten en probeer uit te vinden wat er met hem aan de hand is. Dat is goede bejegening!

Is er nog iets dat volgens u in de nota ontbreekt?

Ik mis niets. De nota geeft een heel compleet beeld.

Besteedt u/de inrichting in de praktijk van alledag aandacht aan 'goede bejegening'?

In grote lijnen werken we al zo, maar het kan natuurlijk altijd beter. Het is heel belangrijk dat er aandacht voor de gedetineerden is.

Hoe gebeurt dat? Wat doet u daar zelf aan?

Als je bijvoorbeeld ziet dat een gedetineerde niet lekker in zijn vel zit, probeer er dan achter te komen wat er is. Straks probeert hij zich nog van het leven te beroven. Ga met hem praten, je kunt hem ook verwijzen naar de psycholoog.

Waar liggen eventuele mogelijkheden tot verbetering?

We hebben te maken met bezuinigingen, opgelegd door 'Den Haag'. Daardoor is er weinig ruimte om gedetineerden beter te bejegenen. Ik zal een paar voorbeelden geven.

- I. Ik werk soms op de 'Inkomstenafdeling' en daar kan het 'stervedruk' zijn. Dat is de afdeling waar de nieuwe gedetineerden binnen komen. Dan moet die intake heel snel, veel sneller en met minder aandacht dan ik zou willen. Dat komt doordat er te weinig geld/tijd is.
- II. Vroeger had je hier nog een avondprogramma. Dan konden gedetineerden muzieklés krijgen, lessen 'crea' volgen of aan handenarbeid doen. Dat is er niet meer. En het dagprogramma wordt ook steeds korter.

Zijn de beginselen, zoals door de RSJ geformuleerd, in dit opzicht een hulpmiddel?

Ik denk van wel. Heel veel dingen uit de nota worden hier trouwens al toegepast. Maar ik denk wel dat het zou helpen als we er een beetje in opgeleid worden. Ik heb vanuit de inrichting de cursus SPW-4 (sociaal-pedagogisch werk) mogen volgen, dat is een MBO-opleiding. Als iedereen hier dat zou doen, zou het een stuk beter gaan met bejegenen. Kortom, geef ze allemaal een cursus.

Is 'goede bejegening', zoals dat in de nota is uiteengezet, levensvatbaar is? Of is het eigenlijk te utopisch of te idealistisch om het daadwerkelijk in praktijk te brengen?

Het is niet te idealistisch. We kunnen het zeker gebruiken, maar er is wel een beperking. Het dagprogramma wordt steeds korter en dat zal een struikelblok zijn. Dan is er steeds minder mogelijkheid om aan bejegening te doen. Als de middelen (en mensen) er zijn, zal het beter lukken.

Hoe zou de minister van Justitie volgens u met de nota 'Goed bejegenen' verder moeten gaan?

Er werk van maken dat wat er in de nota staat zo spoedig mogelijk ten uitvoer wordt gebracht. Dat zal vooral een geldkwestie zijn.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht advies

Overzicht van adviezen, betrokken Raadsleden en medewerkers van de afdeling advies bij het secretariaat van de Raad

<i>Advies</i>	<i>Raadsleden</i>	<i>Medewerkers afd. advies</i>
<i>Raadsbreed</i>		
Zorg voor forensische zorg. De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg en de Wet forensische zorg (30 januari 2009, gevraagd advies)	Kortmann, Louwe, Heijs, Schudel, Cremers	Van Bergen
Doorpakken. Maatschappelijke reïntegratie en nazorg voor ex-gedetineerden (16 september 2009, advies op eigen initiatief)	Bol, Boone, Heijs, Van Rossem, Rutten, Schagen, Wijte	Van Bommel Van Bergen
<i>Gevangeniswezen</i>		
Brief over Modernisering Gevangeniswezen (19 januari 2009, er is gevraagd om advies maar slechts een reactie op hoofdlijnen gegeven)	Mevis, Rutten, Vegter	Van Bommel Kempers
Wetsvoorstel voorwaardelijke veroordeling (22 april 2009, gevraagd advies)	Bol, Diepenhorst, Moerings, Vegter, F.W. Bleichrodt (externe deskundige)	Kempers
Beleid gedetineerden met vlucht-/maatschappelijk risico (27 april 2009, advies op eigen initiatief)	Boone, Van de Pol, Rutten, De Wild	Kempers
Selectiecriteria voor plaatsing in het Penitentiair Psychiatrisch Centrum (8 juni 2009, gevraagd advies)	Rutten, Schudel, Van Oostveen	Van Bommel
Bemiddeling inzake medische klachten (15 september 2009, advies op eigen initiatief)	Aarts	Bevaart (afd. rechtspraak)
Thuisdetentie in de herhaling (29 september 2009, gevraagd advies)	Diepenhorst, Mevis, Vegter	Kruissink
<i>Jeugd</i>		
Veilig op verlof. Wijziging Regeling geweldsinstructie justitiële jeugdinrichtingen (13 februari 2009, gevraagd advies)	Calkoen-Nauta, Cremers, Doreleijers	Hinders
Verbetering rechtspositie pleegouders (14 mei 2009, gevraagd advies)	Ten Siethof, Slot, Vlaardingerbroek	Hessels Gelauff
Zorg voor jongeren met psychische stoornissen in de justitiële jeugdinrichtingen (28 mei 2009, advies op eigen initiatief)	Van Benthem, Doreleijers, Vos, Van de Water	Hinders
Pij-jongeren in observatie (2 juli 2009, gevraagd advies)	Van Benthem, Doreleijers, Vos, Van de Water	Hinders Kruissink

<i>Advies</i>	<i>Raadsleden</i>	<i>Medewerkers afd. advies</i>
<i>TBS</i>		
Wijziging verloftoetsingskader tbs 2009 (28 januari 2009, gevraagd advies)	Peters, Schaap-Meulemeester, Schudel	Mertens
Tbs uit het gevangeniswezen (23 december 2009, advies op eigen initiatief)	Bakker, Hofstee, Van Veldhuizen, Verbunt	Van Bergen
Brief over Beleidskader Longstay forensische zorg (18 november 2009, eigen initiatief)	Van Dekken, Donker, Visser	Van Bergen
Brief over de Beveiligde fase van het begeleid verlof (8 december 2009, eigen initiatief)	Sectie TBS	Kruissink

Bijlage 2 Overzicht rechtspraak

De uitvoering van de rechtspraaktaak

Coördinatie rechtspraak

De eenheid in de rechtspraak wordt bevorderd door middel van vier instrumenten, te weten de vergaderingen van de rechtspraakkamer, de jurisprudentiedatabank, het uitgeven van een jurisprudentiebulletin en het organiseren van bijeenkomsten met de beklagcommissies.

Rechtspraakkamer

Deze kamer coördineert (het beleid in) de rechtspraak en de werkzaamheden van de verschillende beroepscommissies uit de Raad. Alle voorzitters van de beroepscommissies maken deel uit van de rechtspraakkamer. Het secretariaat ondersteunt deze kamer. In beginsel komt de rechtspraakkamer tweemaal per jaar bijeen, hetgeen in 2009 ook feitelijk het geval was.

Jurisprudentiedatabank

Vanaf 1 januari 2003 is de jurisprudentiedatabank voor iedereen bevragebaar via de website van de Raad (www.rsj.nl). In de databank zijn alle juridisch relevante uitspraken opgenomen. In de praktijk van alle dag blijkt de databank veelvuldig geraadpleegd te worden.

Jurisprudentiebulletin

In 2009 zijn acht zogenoemde jurisprudentiebulletins uitgegeven. Deze bulletins bevatten de belangrijkste uitspraken van de beroepscommissies; de bulletins zijn (ook) digitaal beschikbaar op de website van de Raad (www.rsj.nl).

Bijeenkomsten met beklagcommissies

In 2001 is afgesproken dat in beginsel om de twee jaar bijeenkomsten plaatsvinden met de beklagcommissies, waarbij, wat de rechtsterreinen (gevangeniswezen, jeugd en tbs) betreft, het rijtje wordt afgaan. Gelet op nieuwe ontwikkelingen, waarbij met name moet worden gedacht aan de stimulerende taak die de Raad sinds het aannemen van de motie Weekers- Çörüz¹ in 2006 vervult ten aanzien van de commissie van toezicht, is in 2009 besloten de rechtspraakbijeenkomsten te combineren met bijeenkomsten die de Raad met de commissies van toezicht initieert in het kader van voormelde motie. In 2009 vond een dergelijke gecombineerde bijeenkomst plaats op het jeugdterrein. Tijdens de bijeenkomst kwamen, wat het rechtspraakgerelateerde deel betreft, los van concrete beklagzaken, de meest uiteenlopende onderwerpen op het terrein van het beklag- en beroepsrecht aan de orde en was er gelegenheid om van gedachten te wisselen over mogelijk aanwezige knelpunten. Er is gesproken over tegemoetkomingsbedragen, het doseerprogramma, het intrekken van verlof, het vaststellen van feiten in geweldszaken, de correctieplaatsing ex artikel 27 Bjj, straffen onder het mom van een pedagogische maatregel en het beklagrecht voor ouders.

¹ "De kamer (...) verzoekt de regering al het nodige in het werk te stellen om de Raad een stimulerende rol te laten spelen ten opzichte van de lokale commissies van toezicht ten einde de Raad in de uitoefening van zijn adviestaak in staat te stellen een landelijke vergelijking te maken en landelijke trends te signaleren op het gebied van de bejegening van justitiabelen en jeugdigen."

Rechtspraak in cijfers

Het aantal zaken is ten opzichte van 2008 relatief fors gestegen, namelijk met 8,4 %. Met uitzondering van het jeugdterrein is op alle terreinen een toename van het aantal zaken zichtbaar. Het totaal aantal zaken kwam uit boven het hoogste aantal dat tot nog toe werd ontvangen. Dat was in 2007 toen 3574 zaken werden ontvangen. In een overzicht ziet de instroom van zaken er over de afgelopen vijf jaar als volgt uit.

Terrein	2009	2008	2007	2006	2005
gevangeniswezen	2397	2281	2183	2095	2219
Tbs	411	357	526	536	362
jeugd (excl. adoptie)	41	86	80	77	88
overige zaken	819	660	790	660	583
Totaal	3668	3384	3574	3368	3252

Doorlooptijden

Algemeen

In de rechtspraakkamer zijn globale streefnormen vastgesteld voor de termijn van de afdoening van beroepschriften, die, afhankelijk van de categorie, uiteenlopen van twee tot vijf maanden. In de rechtspraakkamer worden de doorlooptijden kritisch gevolgd.

Wanneer de op de verschillende terreinen geboekte resultaten tezamen worden genomen, ontstaat, over de afgelopen vijf jaar, het volgende beeld. Het in het overzicht vermelde percentage betreft het percentage van de zaken dat binnen de globale streefnorm is afgedaan.

	2009	2008	2007	2006	2005
Gewogen gemiddelde	67%	71%	68%	57%	76%

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom de globale streefnorm niet wordt gehaald. Soms spelen externe factoren een rol, soms kan de aard van de zaak vertraging met zich brengen. Wat de externe factoren betreft moet dan worden gedacht aan het departement, de beklagcommissie, de medisch adviseur en de selectiefunctionaris. Alvorens een beroepschrift inhoudelijk kan worden beoordeeld, moet, afhankelijk van het type beroepschrift, één of meer van voornoemde instanties informatie aanleveren. Deze informatie wordt soms, ondanks herhaald rappel, ontvangen op het moment waarop een beoogde streefnorm reeds is gepasseerd dan wel op een dusdanig tijdstip dat afdoening binnen de streefnorm onmogelijk is. Ook de aard van de zaken kan vertraging met zich brengen. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij de zogenoemde combi-zaken. In die zaken ligt een incident ten grondslag aan een beslissing tot overplaatsing. In het kader van een beklagprocedure, die in eerste instantie bij de beklagcommissie wordt gevoerd en eerst daarna in beroep bij de Raad, kan een gedetineerde opkomen tegen het incident. Tegen de beslissing tot overplaatsing kan de gedetineerde bezwaar maken bij de selectiefunctionaris en daarna beroep instellen bij de Raad. In de praktijk wordt de laatstgenoemde procedure vlot doorlopen. Op het moment dat een zogenaamd overplaatsingsberoep op het secretariaat van de Raad wordt ontvangen en er wordt vastgesteld dat sprake is van een zogenoemde combi, wordt in beginsel de uitspraak van de beklagzaak afgewacht, omdat de uitkomst in die zaak van grote betekenis is voor de beoordeling van het overplaatsingsberoep, tenzij de gedetineerde desgevraagd aangeeft dat hij graag ziet dat zijn overplaatsingsberoep meteen wordt behandeld. De meeste gedetineerden kiezen voor een gecombineerde behandeling. De beklagcommissie wordt in dit

soort situaties dan wel gevraagd het beklag voortvarend te behandelen, maar slaagt daar, ook al omdat een gedetineerde, die inmiddels is overgeplaatst, veelal rogatoir moet worden gehoord, vaak niet in. Het komt ook voor dat een beroep staat geagendeerd voor behandeling op een zitting van de beroepscommissie en dat door (één van) de partijen om aanhouding wordt verzocht. Bij inwilliging van zo'n verzoek wordt het beroepschrift op de eerstvolgende zitting behandeld. Dat is meestal ongeveer een maand later. Ook komt het in toenemende mate voor dat de beroepscommissie, alvorens definitief uitspraak te doen, zich genoodzaakt ziet eerst een tussenuitspraak te doen, waarin partijen bijvoorbeeld in de gelegenheid worden gesteld nadere stukken over te leggen of er een verzoek aan het Nederlands Forensisch Instituut voor nader onderzoek wordt voorgelegd. Dat dit effect heeft voor de doorlooptijd spreekt voor zich.

Het hiervoor gegeven beeld kan worden gespecificeerd naar de verschillende rechtsterreinen. Voor 2009 ontstaat dan, afgezet tegen 2008, 2007 en 2006, het volgende beeld.

<i>Terrein*</i>	<i>Streefnorm</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>	<i>2006</i>
		%	%	%	%
<i>Gevangeniswezen beklag – zitting</i>	4 mnd	57	71	67	80
<i>Gevangeniswezen beklag – schriftelijk</i>	3 mnd	47	54	62	41
<i>Gevangeniswezen plaatsing/over-plaatsing</i>	3 mnd	85	73	77	63
<i>Gevangeniswezen verlof</i>	2 mnd	9	97	96	98
<i>Gevangeniswezen medisch</i>	4 mnd	64	66	62	54
<i>Tbs – zitting</i>	5 mnd	64	75	43	19
<i>Tbs – schriftelijk</i>	4 mnd	66	82	63	20
<i>Jeugd</i>	4 mnd	72	70	70	71
<i>Gewogen gemiddelde</i>		67	71	68	57

*Alle percentages zijn afgerond

Naast de beroepschriften verdient nog een andere categorie bijzondere aandacht: de zogenoemde schorsingszaken. Evenals in de vorige verslagjaren zijn de schorsingsverzoeken ook in 2009 binnen twee tot drie dagen afgedaan. Verreweg het grootste aantal schorsingsverzoeken is ontvangen in de beklagzaken op het terrein van het gevangeniswezen. In 2009 zijn op dit deelterrein 578 zaken afgedaan. De gemiddelde doorlooptijd bedroeg daarbij 2,13 dagen.

Zittingen

Een belangrijk deel van de beroepen wordt op zitting behandeld. Van het totaal aantal beroepen dat op het beklagterrein van het gevangeniswezen werd ontvangen, is 45% van de zaken op zitting behandeld; de resterende 55% is in een uitsluitend schriftelijke procedure afgedaan. Op een enkele uitzondering na zijn alle medische zaken op het terrein van het gevangeniswezen ter zitting behandeld. Op het tbs-terrein is 60% van de zaken ter zitting behandeld en 40% in een uitsluitend schriftelijke procedure. Op het jeugdterrein is 76% van de zaken ter zitting behandeld en 24% in een uitsluitend schriftelijke procedure.

In 2009 zijn in totaal 81 zittingen gehouden (tegen 78 in het jaar daarvoor). Uitgesplitst naar terrein ontstaat voor 2009 het volgende beeld.

<i>Terrein</i>	<i>Aantal zittingen 2009</i>
<i>Gevangeniswezen</i>	45 (waarvan 37 op het beklagterrein en 8 op het medische terrein)
<i>Tbs</i>	16
<i>Jeugd</i>	11
<i>Adoptie</i>	9

Overige zaken

Hieronder worden alle brieven verstaan die bij het secretariaat binnenkomen en waarin een individueel (juridisch) probleem wordt aangesneden, maar niet als een beroepschrift of schorsingsverzoek in behandeling kunnen worden genomen. Er wordt onderscheiden naar 4 typen “overige zaken”:

a) doorzending beklagcommissie, b) doorzending selectiefunctionaris, c) doorzending medisch adviseur en d) overig.

Doorzending beklagcommissie

In deze situatie wendde de gedetineerde zich tot de Raad, terwijl hij zijn klacht eerst bij de beklagcommissie had moeten neerleggen. De brieven zijn ter verdere behandeling doorgestuurd naar de beklagcommissie en de betreffende gedetineerden zijn hierover geïnformeerd.

Doorzending selectiefunctionaris

In deze situatie wendde de gedetineerde zich tot de Raad, terwijl hij eerst bezwaar had moeten maken bij de selectiefunctionaris. De brieven zijn ter verdere behandeling doorgestuurd naar de selectiefunctionaris en de betreffende gedetineerden zijn hierover geïnformeerd.

Doorzending medisch adviseur

In deze situatie wendde de gedetineerde zich tot de Raad, terwijl hij zijn klacht eerst ter bemiddeling aan de medisch adviseur bij het ministerie van justitie had moeten voorleggen. De brieven zijn ter bemiddeling doorgestuurd naar de medisch adviseur en de betreffende gedetineerden zijn hierover geïnformeerd.

Restcategorie

Naast de drie hoofdcategorieën bestaat er nog een restcategorie. Deze categorie betreft zaken waarin rijp en groen door elkaar zit. Het kan gaan om een aan de Raad gericht gratieverzoek, een verzoek om opheffing van de voorlopige hechtenis, etc. In deze gevallen zijn de brieven zo mogelijk doorgestuurd naar de wel bevoegde instantie dan wel is de briefschrijver geïnformeerd over de stappen die hij zelf kan ondernemen.

De tabel op de volgende pagina laat zien hoeveel zaken in de genoemde categorieën in 2009 zijn afgedaan afgezet tegen de afdoening van dit type zaken in de vier daaraan voorafgaande jaren.

Afdoening 2009 t.o.v. voorgaande jaren

<i>categorie</i>	<i>2009</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>	<i>2006</i>	<i>2005</i>
<i>doorzending beklagcommissie</i>	258	209	244	221	186
<i>doorzending selectiefunctionaris</i>	69	65	104	71	76
<i>doorzending medisch adviseur</i>	115	80	126	77	107
<i>overig</i>	365	318	316	289	214
<i>totaal</i>	807	672	790	658	583

Als streefnorm is afgesproken om de brieven in de eerste drie categorieën binnen twee weken naar de juiste instantie door te sturen. Bij de laatste categorie is het streven erop gericht de briefschrijver binnen vier weken te antwoorden. In 2009 is het eerste in 89% van de gevallen gelukt en het tweede in 96% van de gevallen.

De uitvoering van de adoptietaak

De Raad adviseert de minister van Justitie krachtens de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) in individuele zaken.

Voor het adopteren van een kind uit het buitenland is beginseltoestemming van de minister van Justitie nodig. Tegen afwijzing daarvan kan bezwaar worden gemaakt. Voordat de minister op het bezwaar beslist, wint hij advies van de Raad in. Dergelijke adviezen worden gegeven door een commissie, waarvan altijd een gedragsdeskundige deel uitmaakt. De aspirant-adoptiefouders worden in beginsel uitgenodigd om, als zij dat willen vergezeld van een raadsman, hun bezwaar mondeling toe te lichten. Ook een vertegenwoordiger van de minister wordt uitgenodigd om daarbij aanwezig te zijn. Soms raadpleegt de commissie daarnaast een externe deskundige.

Uitgebrachte adviezen

Op drie in 2008 ontvangen adviesaanvragen is in 2009 advies uitgebracht.

In 2009 zijn dertien adviesaanvragen ontvangen; daarvan is in tien zaken in 2009 advies uitgebracht; in de overige drie zaken volgt advies in 2010. De hoorcommissie heeft in 2009 geen onderzoek door een externe deskundige laten verrichten.

In 2009 zijn in totaal dus dertien adviezen uitgebracht. In acht van deze adviezen was het verzoek om een beginseltoestemming dan wel de verlenging van de geldigheidsduur van een verleende beginseltoestemming afkomstig van een echtpaar; in vijf zaken van een aspirant-adoptiefouder.

In één zaak is positief geadviseerd, in twaalf zaken is negatief geadviseerd.

Positief advies

In één zaak is positief geadviseerd ten aanzien van het bezwaar van een aspirant-adoptiefouder tegen de afwijzing van het verzoek om een beginseltoestemming tot de opnemings van een tweede buitenlands adoptiefkind.

Negatieve adviezen

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van bezwaar van de aspirant-adoptiefouder tegen het niet in behandeling nemen van een verzoek om beginseltoestemming voor de opnemings van een eerste buitenlands kind ter adoptie op de grond dat de verplichte voorlichtingskosten niet zijn voldaan.

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van bezwaar van de aspirant-adoptiefouder tegen het niet in behandeling nemen van een verzoek om verlenging van een verleende beginseltoestemming voor de opnemings van een eerste buitenlands kind ter adoptie op de grond dat niet binnen de wettelijke termijn van 12 weken vóór het verstrijken van de geldigheidsduur van de beginseltoestemming is verzocht om verlenging.

In zes zaken is negatief geadviseerd ten aanzien van bezwaar tegen de afwijzing van het verzoek om een beginseltoestemming voor de adoptie van een buitenlands kind op de grond dat de aspirant-adoptiefouder(s) niet geschikt wordt (worden) geacht voor de verzorging en opvoeding van een eerste buitenlands kind ter adoptie.

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van bezwaar tegen de afwijzing van het verzoek om een beginseltoestemming voor de adoptie van een buitenlands kind op de grond dat de Wobka niet voorziet in

de mogelijkheid van het achteraf verlenen van een beginseltoestemming, alsmede op grond van de leeftijd van één van de aspirant-adoptiefouders (ouder dan 46 jaar) en die van het adoptiekind en het ontbreken van bijzondere omstandigheden die afwijking van de leeftijd van de bedoelde aspirant-adoptiefouder rechtvaardigen.

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van het bezwaar tegen de afwijzing van een verzoek tot omzetting van een aan de aspirant-adoptiefouders verleende beginseltoestemming voor de opneming van een buitenlands kind ter adoptie in een beginseltoestemming op naam van één van de aspirant-adoptiefouders vanwege echtscheiding.

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van het bezwaar tegen de afwijzing van een verzoek tot verlenging van de geldigheidsduur van een verleende beginseltoestemming tot opneming ter adoptie van een tweede buitenlands kind, omdat de aspirant-adoptiefouders hun relatie hebben verbroken.

In één zaak is negatief geadviseerd ten aanzien van het bezwaar tegen de afwijzing van een verzoek tot verlenging van de geldigheidsduur van een verleende beginseltoestemming tot opneming ter adoptie van twee buitenlandse kinderen tegelijk.

De rechtspraak en adoptie in cijfers

Productieoverzicht 2009 totaal

	stand per 1-1-2009		ingekomen 2009		afgedaan 2009		stand 1-1-2010	
	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing
Pbw	443	2	1713	684	1743	680	413	6
Bvt	80	0	278	133	278	133	80	0
Bjj	14	0	32	9	39	9	7	0
Wjz	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	21	-	819	-	807	-	33	-
totaal	558	2	2842	826	2867	822	533	6

Penitentiaire beginselenwet

soort beroep	stand per 1-1-2009		ingekomen 2009		afgedaan 2009		stand 1-1-2010	
	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing
beklag	293	2	951	581	979	578	265	5
(over)plaatsing	101	0	459	94	466	93	94	1
verlof / straf- onderbreking	13	0	192	9	185	9	20	-
medisch	36	0	111	0	113	0	34	0
totaal	443	2	1713	684	1743	680	413	6

Beginselenwet verpleging terbeschikkinggestelden

soort beroep	stand per 1-1-2009		ingekomen 2009		afgedaan 2009		stand 1-1-2010	
	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing
beklag	38	0	203	124	188	124	53	0
(over)plaatsing	30	0	49	9	55	9	24	0
passanten- termijn	7	0	18	0	23	0	2	0
overig	5	0	8	0	12	0	1	0
totaal	80	0	278	133	278	133	80	0

Beginselenwet justitiële jeugdinstellingen

soort beroep	stand per 1-1-2009		ingekomen 2009		afgedaan 2009		stand 1-1-2010	
	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing	hoofdzaak	schorsing
beklag	6	0	17	8	19	8	4	0
(over)plaatsing	8	0	10	1	17	1	1	0
wachttermijn	0	0	2	0	1	0	1	0
medisch	0	0	3	0	2	0	1	0
(proef)verlof onderbreking jeugddetentie	0	0	0	0	0	0	0	0
totaal	14	0	32	9	39	9	7	0

Wet op de jeugdzorg

	<i>stand per 1-1-2009</i>		<i>ingekomen 2009</i>		<i>afgedaan 2009</i>		<i>stand 1-1-2010</i>	
	<i>hoofdzaak</i>	<i>schorsing</i>	<i>hoofdzaak</i>	<i>schorsing</i>	<i>hoofdzaak</i>	<i>schorsing</i>	<i>hoofdzaak</i>	<i>schorsing</i>
<i>Totaal</i>	0	0	0	0	0	0	0	0

Overige zaken

	<i>stand per 1-1-2009</i>	<i>ingekomen 2009</i>	<i>afgedaan 2009</i>	<i>stand 1-1-2010</i>
<i>doorzending beklagcommissie</i>	6	264	258	12
<i>doorzending selectiefunctionaris</i>	3	73	69	7
<i>doorzending medisch adviseur</i>	3	115	115	3
<i>overig</i>	9	367	365	11
<i>totaal</i>	21	819	807	33

Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie

	<i>stand per 1-1-2009</i>	<i>ingekomen 2009</i>	<i>afgedaan 2009</i>	<i>stand 1-1-2010</i>
<i>advies</i>	3	13	13	3

mr. H.M.S. Cremers
prof. dr. Th.A.H. Doreleijers

mr. B.J. de Jong
ing. M.J. Mulders
mr. R.S.T. van Rossem-Broos
prof. dr. N.W. Slot

drs. H.P.J. Vos
mr. R. van de Water

advocaat te Berlicum
hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie VU te Amsterdam,
hoogleraar forensische psychiatrie, faculteit rechts-
geleerdheid Universiteit Leiden, opleider kinder- en
jeugdpsychiatrie bij de Bascule te Amsterdam
vice-president Rechtbank te Leeuwarden
hoofdinspecteur KLPD
v/h hoofdofficier van justitie
directeur Pedologisch Instituut Research BV,
bijzonder hoogleraar Jeugdbescherming VU Amsterdam
v/h kinder- en jeugdpsychiater te Groningen
rechter Rechtbank Amsterdam

Sectie terbeschikkingstelling

voorzitter

drs. A.P. Visser

Wethouder gemeente Almere

leden

mr. drs. F.A.M. Bakker
drs. B. van Dekken

sectorvoorzitter straf Rechtbank Alkmaar
psycholoog/orthopedagoog, directeur Interfocus
Consultancy

mr. S.L. Donker
mr. dr. E.J. Hofstee

vice-president Rechtbank Den Haag
coördinerend vice-president Rechtbank Haarlem

prof. dr. F.A.M.M. Koenraadt

universitair docent forensische psychologie, Willem
Pompe-instituut, RU Utrecht, vast beëdigd gerechtelijk
deskundige

prof. dr. F.A.M. Kortmann

hoogleraar transculturele psychiatrie, KU Nijmegen,
psychotherapeut

mr. C.F. Korvinus
mr. drs. T.A.M. Louwe

voorzitter/directeur van de VARA
zelfstandig gevestigd psycholoog, psychotherapeut en
jurist

drs. G.A.M. Mensing

klinisch psycholoog/psychotherapeut (Nederlands
Astmacentrum Davos), praktijkopleider postdoctorale
opleiding gezondheidszorg

mr. C.A.M. Schaap-Meulemeester
drs. J.R. van Veldhuizen

rechter Rechtbank Roermond
psychiater/directeur zorgontwikkeling GGz Noord-
Holland Noord

mr. R.P.G.L.M. Verbunt
mr. R. Weenink
mr. A.M. van Woensel
mr. drs. R.H. Zuijderhoudt

rechter-plv. Rechtbank 's-Hertogenbosch en Utrecht
raadsheer plv. Gerechtshof Leeuwarden
raadsheer Gerechtshof Amsterdam
psychiater, gezondheidsrechtelijk adviseur

Algemeen lid

J.L. Brand v/h hoofdcommissaris van politie Haaglanden en Groningen

Plaatsvervangende leden

mr. Chr.M. Aarts	vice-president Gerechtshof te 's-Hertogenbosch
drs. P.A. Arnold	verpleegkundige GGD Amsterdam, psycholoog, zelfstandig mediator
mr. J.P. Balkema	raadsheer Hoge Raad der Nederlanden
mr. J.I.M.W. Bartelds	raadsheer Gerechtshof Arnhem
mr. C.J.G. Bleichrodt	vice-president Hoge Raad der Nederlanden
drs. J.G.J. de Boer	v/h huisarts
drs. M.F. van Brederode-Zwart	huisarts
mr. A.G. Coumans	raadsheer Gerechtshof Arnhem
drs. F.M.M. van Exter	huisarts
prof. dr. J.P.S. Fiselier	v/h bijzonder hoogleraar penologie RU Groningen, hoofddocent criminologie/penologie RU Nijmegen
dr. G.J. Fleers	v/h directeur Vereniging van Nederlandse Gemeenten, raadsheer-plv. Gerechtshof 's-Gravenhage
I.A. de Graaff	bedrijfsleider unit longgeneeskunde OLVG Amsterdam
drs. P. Hanedoes	tandarts, zorgadviseur
drs. L.E.M. Kleipool	huisarts
dr. H.J.P. Kroeze	tandarts universitair docent
mr. J. Lamens	coördinerend vice-president Gerechtshof Arnhem
dr. ing. C.J. Ruissen	huisarts
drs. J.H.A.M.C. Schoenmaeckers	huisarts
drs. R. Vogelenzang	huisarts
mr. A. van Waarden	raadsheer Gerechtshof Arnhem
mr. J.M.M. van Woensel	rechter-plv. Rechtbank Groningen, v/h hoofdofficier van justitie te Assen

Samenstelling secretariaat:

Algemeen secretaris/directeur

drs. P.G. Molenaar

Stafbureau

W. Abreu-van Vliet
T. Berwers
A.G. Datau-van der Zalm
J.P. Emden-van der Wiel
F.J. van de Klundert
drs. Th.J.S.M. Molijn
P. Pesch
R. Pronk

Afdeling Advies

mr. M.L.H. Gelauff, afdelingshoofd
mr. A.G. van Bergen
drs. A.J. van Bommel
mr. M.A.C. Herweijer
mr. K.H. Hinders
drs. D.B. Kempers
M.H. Kouwenhoven
drs. M. Kruissink
C. Seekles
H.G. van Veen-Koning

Stagiaires

W. Chikoeri
A. Jagt
P. Lie Kie Sang

Samenstelling OR:

Voorzitter

mr. H.M.J.D. Maes

mr. K.H. Hinders, plv. voorzitter
mr. S.S. Dwarka, secretaris
L.C. van Dam, lid
R. van der Harst, ambtelijk secretaris

Afdeling Rechtspraak

mr. P.N.E. Plooi, afdelingshoofd
M.E.M. Onbekent, teamleider administratie
bc. L. van Alff
S. van der Ark
mr. E.W. Bevaart
B.A. Bogaars
mr. S.A.H de Bruin
L.C. van Dam
mr. S.S. Dwarka
mr. H.S. van Gemert
C.O.J. Hooplot
T. Jol
mr. S. Jousma
L. Kersten
H. Kishna
R. Kokee
A.E. Lespau
A.M. Lopez Restrepo
mr. I. Lispet
mr. H.M.J.D. Maes
C.R.M. Piederiet
A. Super